

บทที่ 2

ลักษณะเฉพาะของนวนิยายสำหรับเยาวชนของอัสศิริ ธรรมโชติ

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว ที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้ความหมายของชีวิตค่านิยมทัศนคติของคน การศึกษานวนิยายจึงเป็นการฝึกฝนสติปัญญาให้ผู้อ่านรู้จักโลกและเข้าใจชีวิตมนุษย์มากขึ้นตามการโน้มน้าวของผู้ที่มักครุ่นคิดเกี่ยวกับชีวิต

นวนิยายสำหรับเยาวชนมักเป็นงานที่ผู้ประพันธ์แต่งด้วยความประณีตโดยมุ่งหวังให้เด็กเกิดการเรียนรู้ชีวิต ในขณะเดียวกันก็ได้รับความจรรโลงใจไปด้วย นวนิยายสำหรับเยาวชนของอัสศิริ ธรรมโชติที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้มีทั้งหมด 2 เรื่อง คือ โลกสีน้ำเงิน (2528) และ มหกรรมในท้องทุ่ง (2530) ทั้ง 2 เรื่องเป็นการเล่าเรื่องโดยแสดงประสบการณ์มนุษย์ในวิถีชีวิตชนบทที่ใกล้ชิดและสัมพันธ์กับธรรมชาติ เห็นชีวิตชายทะเลและชนบทภาคกลาง ผู้แต่งสื่อประสบการณ์ของตัวละครให้เห็นตัวอย่างของการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วยความสุข ได้อย่างงดงามและละเอียดลึกซึ้งโดยไม่สั่งสอนโดยตรง นี่เป็นลักษณะเฉพาะของนวนิยายสำหรับเยาวชนของอัสศิริ ธรรมโชติ ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาลักษณะเฉพาะดังกล่าวให้ชัดเจน โดยแยกพิจารณาทีละเรื่องและหาข้อสรุปรวมต่อไป

เนื้อหาของบทประพันธ์

1. โลกสีน้ำเงิน

1.1 ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัยของเยาวชน

โลกสีน้ำเงิน หมายถึง โลกของท้องทะเล อันเป็นแหล่งกำเนิดชีวิตสัตว์ทะเลหลายชนิด ผู้เล่าจัดเนื้อความเป็น 14 บท โดยกล่าวถึงม้าน้ำ ปูลม ปลาโลมา แมงกระพรุน ปลาฉลาม เต่าทะเล ปลาหมึก แมงดาทะเล ปูเสฉวน และปลากระเบน บางบทยังกล่าวถึงสัตว์บางชนิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับท้องที่แถบชายทะเล เช่น นกนางนวล นกอีแร้ง เป็นต้น ผู้เล่าแสดงความรู้ความเข้าใจของเด็กในวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นเด็กในวัยเริ่มต้นเข้ารับการศึกษาอย่างเป็นทางการ คือ ประมาณ 6 - 11 ปี ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัยดังกล่าวทำให้เด็กเรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิตและเป็นเนื้อหาหลักทางปัญญาของนวนิยายเรื่องนี้

ผู้เล่าซึ่งลักษณะเด่นของสัตว์แต่ละชนิด โดยแทรกความรู้ธรรมชาติวิทยา ความเพลิดเพลินของเขาเป็นความสุขจากการเรียนรู้ การรับรู้ของเขากระตุ้นการขบคิดอย่างกว้างไกลออกไปจนเกิดความเข้าใจอย่างเหมาะสม ดังในบทที่ 4 เริ่มแรกผู้เล่ากล่าวถึงชีวิตเล็ก ๆ ในท้องทะเลที่เรามองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ซึ่งเขาเรียกว่า “ผู้พเนจร” แต่ครั้งนี้ผู้พเนจรกลับเป็นสัตว์น้ำขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เขาเคยพบมา นั่นคือปลาโลมาที่มักันเป็นฝูง น่าสังเกตว่า ผู้เล่าแทรกข้อคิดไว้ในคำบอกของแม่อย่างแยบยลว่า ปลาโลมาก็มีความรู้สึกลึกซึ้งเหมือนมนุษย์ ดังนี้

“ไอ้โลมาเป็นสัตว์อยู่ทะเลลึก” แม่อธิบาย “นานปีทีหนมันจะเข้ามาเล่นน้ำตามชายฝั่งให้คุณเห็น มันเป็นสัตว์เหมือนคนนะลูก ไม่ใช่ปลาธรรมดา เจ้าเล่ากันว่า มันมีความรู้สึกลึกซึ้งเหมือนคน ฉลาด รักเพื่อนฝูง เมื่อเวลามันมีลูก มันก็รักลูกของมัน เหมือนกับที่แม่รักเจ้านี่แหละ (29)

คำบอกของแม่ทำให้ผู้เล่าเห็นคุณค่าของชีวิตสัตว์ ถึงแม้จะพบด้วยตัวเองมาก่อนว่า เนื้อปลาโลมาถ้าทำให้หายคาวแล้วจะมีรสหวานเหมือนขนม เขาก็บอกอย่างแน่ใจในตอนท้ายว่า “ผมกับเพื่อนเด็ก ๆ เราตกลงกันว่า จะ ไม่ยอมกินเนื้อปลาโลมาอีกต่อไป” (31)

การเรียนรู้คุณค่าความหมายของชีวิตสัตว์ เกิดขึ้นเพราะเล็ก ได้รู้ว่า ปลาโลมามีความรู้สึกลึกซึ้งไม่ต่างจากมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อเขาเห็นว่า มันก็รักลูกเหมือนที่แม่รักเขา นั่นแสดงว่าประสบการณ์นี้สอดคล้องกับวัยของเด็กที่ยังผูกพันกับครอบครัว ส่งผลให้เกิดความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนร่วมโลก แม้เป็นเพียงสัตว์เครื่องจาน

ในบทที่ 5 ประสบการณ์ของพวกเขาเด็ก ๆ เกี่ยวกับแมงกะพรุน ซึ่งว่าความรุนแรงที่แฝงในธรรมชาติของเด็กตั้งแต่ปฐมวัย เป็นสิ่งที่ขัดเคืองใจ เมื่อมีพระพุทธรูปเข้ามาชี้ให้เด็กเห็นทางสว่างในการดำเนินชีวิตว่า ควรปฏิบัติตนด้วยการยึดมั่นคุณธรรมความดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความรักความเมตตาต่อสัตว์โลก เพราะฉะนั้นการทำร้ายชีวิตของผู้อื่นไม่ใช่ทางไปสู่ความสุขที่น่าภูมิใจ ดังที่พระพุทธรูปได้กล่าวว่า “พ่อแม่ของเจ้ามีอาชีพเป็นชาวประมงก็ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมากพออยู่แล้ว เจ้ายังเป็นเด็กเล็กควรหัดสร้างแต่เมตตา น่าจะปล่อยมันกลับลงทะเลไปเสีย ถิ่นก็ไม่ได้ไม่ใช่หรือ” (35) คำเตือนสตินี้ทำให้เด็กระลึกได้ว่าการฆ่าสัตว์ของคนเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะสัตว์ที่คนฆ่าก็กินไม่ได้ การฆ่าจึงไม่มีประโยชน์

เพียงแต่ให้ความสนุกสนานชั่วคราวเท่านั้นต่างจากที่พ่อแม่กระทำ เพราะพ่อแม่ของคน เป็นชาวประมง การฆ่าสัตว์จึงเป็นความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตให้อยู่รอด

เมื่อเด็ก ๆ ได้เรียนรู้และเข้าใจว่า การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นบาปกรรม เขาก็นึกหา สาเหตุของความตายที่ได้พบในช่วงท้ายของบท คือ ความตายของทหารกระโดดร่มคนหนึ่ง ที่ ลอยจากท้องฟ้ามาตกทะเล มีคำบรรยายว่า “ศพร่วงด้วยสายร่มลอยเข้าฝั่งมาเกยค้างอยู่กับ หาด คล้ายกับแมงกะพรุนติดแหงและร่างเขียวข้ำเริ่มเหลวและ ผมนอนไม่หลับด้วยความหวาดหวั่น เมื่อคิดว่าทหารร่มคนนี้ เมื่อตอนที่เขาเป็นเด็ก คงจะเคยกระหน่ำตีเจ้า แมงกะพรุนให้เหลวและมาแล้วล่ะกระมัง” (36 - 37) ความเข้าใจที่ประกอบด้วยความกลัว เช่นนี้ ทำให้เราเห็นว่า การเรียนรู้ศีลธรรมในประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็กมีผลฝังลึกให้ทรงกลัว ต่อบาปได้ดีกว่าการยึดยึดคำสอนให้ท่องบ่น โดยปราศจากความเข้าใจ

นอกจากนี้ในบทที่ 8 เขายังกล่าวถึงประสบการณ์ของเด็กที่ได้เรียนรู้เรื่อง บาปกรรม เมื่อมีคนแอบคิดฆ่าแต่กระที่พวกเขาเลี้ยงไว้ดูเล่นไปกินโดยไม่รู้ว่าเนื้อของมันมีพิษ แล้วต้องทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ผู้เล่าบรรยายถึง “ผลกรรม” ที่ชายผู้นั้นได้รับและ ความหวังโยของเล็ก ๆ ต่อแต่กระตัวนั้น ว่า

คนกินซากกระ พวกเรารู้แล้วว่าเขาเป็นใคร เขานอนร้องโอดโอยดังไปหลาย หลังคาบ้านด้วยเนื้ออันเป็นพิษแต่พวกเราไม่สนใจ ว่าเขาจะตายหรือไม่ หรือว่า ทรมานแค่ไหน ในใจอันสาสมพวกเราแข่งให้เขาตายอย่างทรมานเสียด้วยซ้ำ

รอบ ๆ บ่อปูนเข้าวันนี้ พวกเราพากันเฝ้าภาวนาให้มันรอดพ้นจากความตาย และความเจ็บปวดทรมานที่ต้องพบเผชิญอยู่ น้ำในบ่อปูนมีน้ำตาของพวกเราปน อยู่ด้วย (54)

จะเห็นว่าผลกรรมที่ชายคนนั้นได้รับเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ทันตาเห็น” เขาต้องทรมาน เพราะพิษของเนื้อกระ คือ ปวดท้องอย่างรุนแรงสาสมกับที่แต่กระถูกคิดฆาจนอาจจะตาย ในที่สุด

ส่วนบทที่ 7 กล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งที่เป็นบ้า เนื่องจากประสบชะตากรรมอัน เลวร้ายในชีวิตคือ เรือขนส่งสินค้าทางทะเลของเขาอัปปาง สินค้าในเรือก็ถูกคนเห็นแก่ตัว ฉกฉวยไปหมดจนสิ้นเนื้อประดาตัว ที่สำคัญพวกเด็ก ๆ ก็อยู่ในกลุ่มพวกฉกฉวยด้วย

มีจักรยานหลายสิบคันอยู่ใต้ท้องเรือลำนี้ มีจักรเย็บผ้า, มีเครื่องแก้ว,
ถ้วยโตโอซาม, ถังน้ำมัน, ถังเหล็ก ฯลฯ และถือกันว่า มีแม้แค่เครื่องเงินบางอย่าง
จึงชั่วเวลาไม่นานนัก รอบ ๆ เรือสินค้าที่คล้ายกับสัตว์โลกตายก็เต็มไปด้วยเรือเร่
ของนักค้าหนังมหาของมีค่า มองมีดคำคูศ้ายฝูงแมลงวันค่อม

ผมกับเพื่อนเด็ก ๆ ที่อยู่ตามชายน้ำคั้นมีสิ่งตื่นเต้นยิ่งกว่า ด้วยผลไม้หลาย
ชนิดที่ลอยหลุดจากเรือล่มหลงเข้าฝั่งมากมาย เราสนุกสนานอยู่กับเงาะ ส้ม
แดงโม ลำไย ลิ้นจี่ ฯลฯ อิ่มเอมสุขสม ปล่อยเสียงหัวเราะลอยล่องอยู่เหนือ
'โลกสินน้ำเงิน' (46)

จะเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงผลอตัวตื่นเต้น
ไปกับ "ลาภลอย" โดยลืมนึกถึงความเจ็บปวดของผู้อื่น แต่ต่อมาก็เรียนรู้ว่า การเอาของของ
ผู้อื่นไปโดยพลการนั้นเป็นการเอาเปรียบ การมีความสุขบนความทุกข์ของคนอื่นเป็นสิ่งผิด
ความเข้าใจนี้เกิดขึ้นเมื่อเขาได้พบชายผู้หนึ่งและรับรู้ความทุกข์สาหัสของผู้สูญเสีย จนตระหนัก
ว่าได้กระทำสิ่งน่าละอายใจ ดังนี้

พวกเราพับกระดาษทำเป็นเรือน้อย ลอยแข่งกันไปตามแรงน้ำไหลในท้อง
ร่อง เรือของผมเกิดล่มจมเปียกปอนก่อนใคร ผมเอื้อมมือจะ ไปคว้าแต่ก็ลื้อง
ชะงัก

"เรือล่ม! เรือล่ม!..." เสียงตะ โทนจากเบื้องหลังแหวกสายฝนและเสียงน้ำ

ผมกับพรรคพวกหันไปมอง-เขา, คนบ้านแม่ ๆ ยืนเปียกปอนอยู่กลางฝน ผมแผ่
ยุงเหยียงและดวงดาแดงกำ... "เรือล่ม! เรือล่ม!..." เขาตะ โทนอีก คราวนี้ดวงดาเบิก
กว้างก่อนจะจ้ำลงท้องร่องคว่ำเรือกระดาษลำที่ล่มเอาไปกอดไว้ และ...ร้องไห้

พวกเรารวบรวมต่างวิ่งหนีเข้าบ้าน ผมร้องบอกแม่ -คนบ้า! คนบ้า เขาเอาเรือผม
ไป

แม่อุ้มผมพลาบบอกเสียงอ่อนโยน: "เขาเป็นเจ้าของเรือลูก เป็นเจ้าของเงาะ
แดงโม ที่ถูกกินเข้าไปเมื่อวานนี้ เป็นเจ้าของรถจักรยาน จักรเย็บผ้าและถังเหล็กที่
ใครต่อใครขนขึ้นมาจากน้ำนั่นแหละ"

ผมหันไปมอง ยังเห็นเขารำไห้ กอดเรือกระคายอยู่กับอก ระหว่างฝนตกลงมาราวกับฟ้าลั่นแล้ว (47 - 48)

กล่าวได้ว่า นวนิยายเขาวชน เรื่อง โลกสีน้ำเงิน มีเนื้อหาด้านประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัยของเขาวชน ตัวละครเติบโตขึ้นมาด้วยความรักและความอบอุ่นในครอบครัว ได้พบเห็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันด้วยตนเองและได้เรียนรู้คุณค่าจริยธรรม พร้อมกับการรับรู้ทางอารมณ์ เช่น ความกลัว ความโกรธ ความเศร้าสลด และความละอายใจ ประกอบกับการกล่อมเกล่าชี้บอกของผู้ใหญ่ ประสบการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เขาวชนมีวิจาร์ณญาณแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ ไม่ว่าจะเป็นความมีน้ำใจร่วมทุกข์กับเพื่อนมนุษย์ผู้ที่ต้องผจญกับความลำบาก ความผิดหวังและสูญเสียสิ่งมีค่าในชีวิต การดำเนินชีวิตด้วยสติและไม่ประมาท ความเกรงกลัวต่อบาป การมีความรักความเมตตาต่อสัตว์ เป็นต้น การเรียนรู้ประสบการณ์และคุณธรรมเหล่านี้ ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตของเขาวชนได้เป็นอย่างดี

1.2 คุณค่าทางปัญญา

คุณค่าทางปัญญาในโลกสีน้ำเงิน วินิจฉัยได้จากการให้ความเข้าใจต่อคุณธรรมสำคัญซึ่งจำแนกเป็นหัวข้อย่อย คือ ความเมตตาปรานี ความไม่ประมาทมัวเมา และการแสวงหาความรู้ ความเพียรพยายามและมานะบากบั่น มิตรภาพและความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์ ความเชื่อในผลกรรม

1.2.1 ความเมตตาปรานี

ความเมตตาปรานีเป็นคุณธรรมที่ปรากฏอยู่เกือบทุกตอน ไม่ว่าจะเป็นความรักความหวังดีที่แม่มีต่อลูกอย่างบริสุทธิ์ใจ หรือความรักความเมตตาที่มนุษย์มีต่อสัตว์ในฐานะเพื่อนร่วมโลก ผู้เล่าได้เรียนรู้ลักษณะสำคัญของสัตว์แต่ละชนิด พร้อมทั้งคุณค่าของชีวิตสัตว์ เกิดความเข้าใจการดำรงอยู่ของชีวิตอื่นว่ามีความหมายอย่างไร และเกิดความรู้สึกละเมตตาสัตว์มากขึ้น ดังในบทที่ 4 แม่บอกผู้เล่าว่าปลาโลมาไม่ต่างจากคน คำบอกเล่านี้สร้างความประทับใจแก่ตัวละครและผู้อ่านได้ด้วย ดังข้อความว่า “เค้าเล่ากันว่ามันมีความรู้สึกเหมือนคน ฉลาด รักเพื่อนฝูง เมื่อเวลามันมีลูก มันก็รักลูกของมันเหมือนกับที่แม่รัก...ฉันนี่แหละ...เค้าว่า บางตัวมันร้องไห้ น้ำตาไหลกลดลูกคาทำเสียงสะอึกสะอื้นเมื่อรู้ว่าจะตาย พวกชาวเรือเค้าเรียกว่า -ไฮ้โลมากระซิก” (29-30) ข้อเท็จจริงว่า ปลาโลมาไม่ใช่สัตว์ดุร้ายมันเป็นสัตว์อ่อนโยนและมีความรัก ทำให้เขาวชนได้คำนึงว่า นอกจากมันไม่ได้มีความผิดแล้ว

มันยังมีความดีอีกด้วย เขาจึงรู้สึกดีต่อมัน ความรู้สึกสำนึกถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิตนี้ ได้สร้างสม
ความรัก ความเมตตาในจิตใจของเด็ก

ที่มาของความรู้สึกดังกล่าวนี้ ยังปรากฏในบทอื่น ๆ อีก ดังในบทที่ 8 ที่กล่าวถึง
กระ ซึ่งเป็นเต่าทะเลชนิดหนึ่งว่า “กระก็เช่นเดียวกับเต่าทะเลอื่น ๆ ที่เมื่อถึงช่วงฤดูร้อนชน
ฤดูฝนจะขึ้นจากน้ำมาชายหาดในเวลาค่ำคืนที่น้ำทะเลเปี่ยมฝั่ง เพื่อซูดทรายให้เป็นหลุมแล้ว
วางไข่ทิ้งไว้นับร้อย ๆ ฟอง”(52) จากนั้นผู้แต่งก็ได้สร้างเหตุการณ์ที่ทำให้เด็กรู้สึกสงสาร
และห่วงแทนเต่ากระ คือ พวกผู้ใหญ่ได้นำเต่ากระที่ติดอวนเรือ โดยบังเอิญมาเลี้ยงไว้ให้เด็ก ๆ
ดูเล่น แล้วต่อมามีคนแอบมาทำร้ายเต่ากระ โดยเนียนขาน้ำของมันหายไปข้างหนึ่ง มีคำ
พรรณนาภาพอันน่าเวทนาว่ามันนอน “ตัวตะแคงเค้ก่กลอยฟองไว้ริ้วแรง อ่อนระโหยอยู่
เหมือนใกล้จะตายแล้ว มีน้ำผุดเป็นฟองออกมาจากกระดองใหญ่ คอยาวส่ายอย่างอ่อนล้า
และขาสวมข้างที่เหลืออยู่แบนเรียบเหมือนใบพายนั้นวาดน้ำไปมาอย่างเชื่องช้าสะเปะสะปะ”
(53)

นอกจากนี้เรายังได้พบคุณค่าของความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่มีปัญหา
ในบทที่ 6 คือ เมื่อได้เรียนรู้ว่า ปลาฉาวสามารถงอกเป็นตัวใหม่ที่สมบูรณ์ได้ ไม่ว่าจะถูกสับ
ออกเป็นท่อน ๆ อย่างไรก็ตาม เด็กที่ชื่อค้วน ซึ่งเพียงแต่มีนิ้วชี้ของมือขวาค้วน ไปถึงเกิด
ความหวัง เขาจึงเอานิ้วที่ค้วนแชน้ ทุกวัน เพื่อให้มันงอกเหมือนกับปลาฉาว ค้วนจึงได้รับ
การปลอบประโลม คือ แม่ของผู้เล่าถึงฮ้วน ไปกอด และกล่าวว่า “เลิกเอามือแชน้ได้แล้วละ
คนเราไม่ใช่ปลาฉาวนี่ อะไรที่หักพังไปแล้วมันจะ ด้งอกขึ้นใหม่ได้ ทั้งที่ปากก็อยากให้มันเป็น
อย่างนั้น” (43)

เพื่อน ๆ เข้าใจความรู้สึกของค้วน ว่าเศร้าเสียใจและท้อแท้เมื่อความหวังที่จะมีนิ้ว
งอกได้ไม่เป็นจริง แม้ว่าแม่จะปลอบโยนและให้กำลังใจอย่างไร ก็ไม่ได้ทำให้ความโศกเศร้า
ของค้วนลดน้อยลง จึงมีคน โยนปลาฉาวที่เป็นต้นเหตุของความหวังลงทะเล ดังคำบรรยายว่า
“เมื่อแรกเราหัวเราะ แต่เมื่อเห็นค้วนร้องไห้ มีน้ำตาแห่งความผิดหวัง เราก็พากันนั่งเงียบซึม
เขาเหงาเศร้า และมีใครคนหนึ่งเอาปลาฉาวที่ปรักหักพังนั้นปาหายลงในทะเล” (43)

ในบทที่ 13 ผู้แต่งแสดงชีวิตชายเฒ่าที่ถูกโรคเค็ด็ขอย่างน่าเวทนา เนื่องจากถูก
ทักท้วงจากชาวบ้านว่าเป็นผีกระสือ เพราะเห็นว่าเวลาขามคืดจะมีแสงลอยออกมาจากหลัง
กระท่อมที่แกอาศัยอยู่ ชาวบ้านต่างพากันรังเกียจและหวาดกลัว เมื่อพบหน้าก็หลีกหนีไม่
พูดจาด้วย สภาพเช่นนี้ทำให้ชายเฒ่าทนไม่ได้ ต้องหนีออกไปจากหมู่บ้าน ถึงกระนั้นข้อ

กล่าวหาว่าแกเป็นผีกระสือจริงหรือไม่ ก็ยังเป็นที่ถกเถียงของผู้เฒ่ากับพวกคนหนุ่ม ต่อมาความจริงก็เปิดเผยว่า หลังกระท่อมยายเฒ่ามีซากน่าเบียดของพืชและสัตว์ทะเลหลายชนิดกองถมกันอยู่ เมื่อเวลาฟ้ามีดสนิทจึงมีแสงแวววับออกมาให้เห็น คนทั้งหมู่บ้านจึงได้เรียนรู้ว่าการคว่นพิพากษายายเฒ่าโดยขาดความรู้ความเข้าใจ เป็นบทเรียนของความผิดพลาด ซึ่งจะแก้ไขได้ด้วย การคำนึงถึงเหตุผลที่แท้จริง และการไม่ด่วนตีค่าผู้อื่นในแง่ลบอย่างไม่เป็นธรรม

ผู้อ่านจึงได้เข้าใจด้วยว่า คุณค่าความเมตตาปรานีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่ของเพื่อนมนุษย์และชีวิตอื่น เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนทุกข์ยากได้รับการปลอบประโลม ไม่โคดเคี้ยว อีกทั้งช่วยสร้างความรักความเข้าใจด้วยเหตุผล ไม่ลุ่มหลงมกมาย ทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

1.2.2 ความไม่ประมาทมิ้วเมาและการแสวงหาความรู้

ในโลกสีน้ำเงิน ผู้อ่านจะได้พบว่า ชาวชนในเรือได้เรียนรู้คุณค่าของคุณธรรมข้อหนึ่ง คือ ความไม่ประมาทมิ้วเมา ชาวชนได้ประจักษ์ว่า ความประมาทก็คือ การคว่นทำไปโดยขาดความรู้ความเข้าใจ จนถึงรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความเข้าใจผลร้ายของความประมาทเกิดขึ้นในประสบการณ์ตรงของพวกเขา ดังในบทที่ 2 เด็ก ๆ ได้จับปูลมเล่นกันอย่างสนุกสนานและเด็กโตก็ได้จับปูลมมาซุบแป้งทอดกินกัน โดยไม่ได้ปรึกษาผู้ใหญ่ว่ากินได้หรือไม่ และควรกินมากน้อยแค่ไหน

พวกเขาเด็กโต จับปูลมซุบแป้งทอดกินกันอย่างอ่อย...แต่ผมไม่รู้สึกเสียดายเลย เมื่อได้รู้เมื่อรุ่งเช้า...แม้ว่า “ไอ้พวกนั้นมันห้องเสียด ขี้ก้นยังไม่หยุดเลย แม่ก็ปากหนักไปหน่อยที่ลิ้มเดือนมันว่า ปูลมนะกินเข้าไปมากไม่ได้หรอก มันกินอาหารสกปรกทำให้ท้องเราเป็นพิษได้ง่าย...” (18-19)

ผู้อ่านจะได้พบว่า วิธีชีวิตของชาวประมงให้ประสบการณ์อันเป็นข้อคิดทางคุณธรรมแก่ชาวชนให้เข้าใจด้วยตนเองว่า ความมิ้วเมาเป็นอันตรายต่อชีวิต ดังบทพรรณนาถึงการจับปลาหมึกที่กล่าวไว้ในบทที่ 9 ว่า

หมึกเป็นสัตว์ที่ชอบเล่นแสงไฟ พวกชาวเรือรู้ใจ เขาแขวนตะเกียงเจ้าพายุ เอาไว้เหนือเรือน้อยล่องฝูงหมึกเข้าชายฝั่ง แล้วใช้ดาจ๋ายชอนช้อนมันเล่นสนุกมือ

ฤดูร้อนเดือนแรมระหว่างทะเลสีดำจะเห็นเรือน้อยประดับไฟแพรวพราวนับเป็นร้อย ๆ ถ้าคล้ายดวงดาวร้อยแสงเคลื่อนอยู่ตรงหน้าบ้าน ผุ่งหมึกเป็นอันมากต่างมาตายด้วยแสงไฟ (59)

อาจพิจารณาได้ว่า คุณธรรมข้อความไม่ประมาทมัวเมา จะปรากฏควบคู่กับการแสวงหาความรู้รอบด้าน ความไม่รู้เท่าทันต่อสิ่งล่อลวงเมื่อประสบประสานกับความล้าพองหลงตัวเองหรือความไม่ระมัดระวัง ย่อมเป็นที่มาของความล้มเหลว อันตราย หรือความทุกข์ได้หลายระดับ ฆะดากรรมของปลาหมึกเชื่อมโยงกับชีวิตคน ด้วยการสอนของแม่ที่บอกว่า “ผุ่งปลาหมึกนั้นเหมือนกับคนหนุ่มคนสาว ที่จากบ้านชายทะเลหายเงียบไป คล้ายกับคนตายจากด้วยหลงมาयाแสงสี” แสงสีที่แม่พูดถึงก็คือ สิ่งยั่วยุและสิ่งเร้าอารมณ์ให้มัวเมาน่าสนใจที่ผู้เล่ากล่าวอย่างสารภาพว่า

แม่ครับ....อีกหลายปีต่อมา ผมก็อยากบอกกับแม่ว่า ผมและเพื่อน ๆ หลายคนก็เป็นเหมือนพวกคนหนุ่มสาวและผุ่งปลาหมึกเหล่านั้น ด้วยมิได้กลับไปบ้านชายทะเลอันเป็นต้นกำเนิดของพวกเราอีกเลย เพราะหลงเมืองหลวง-รื่นเริง (60)

ผู้เล่าได้สารภาพถึงความมัวเมาในชีวิตของคน และของคนหนุ่มสาวจากชนบทที่ได้ปล่อยให้อัจฉริยะกลุ่มหลงไปกับความศิวิไลซ์ของเมืองหลวง จนลืมบ้านเกิด เราอาจคิดได้ว่าสิ่งที่จะต่อสู้กับความหลงไหลมัวเมา ก็น่าจะเป็นจิตสำนึกอันลึกซึ้งนั่นเอง นวนิยายเรื่องนี้น่าจะมีส่วนกระตุ้นเตือนจิตสำนึกดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

1.2.3 ความเพียรพยายามและมานะบากบั่น

มีหลายบทในโลกสีน้ำเงิน แสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า การกระทำการสิ่งใดให้ลุล่วงสมดังหวังนั้น จะต้องอาศัยพลังใจอันกล้าแข็งที่จะต่อสู้ฝ่าฟันเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อ ดังบทที่ 8 ที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของเจ้าทะเลและกระว่า

ผู้ใหญ่ว่าเจ้าทะเลเป็นนักเดินทางที่สามารถเป็นอย่างยิ่ง มันเดินทางไกลได้ทะเลอันกว้างขวางนับเป็นพันกิโลเมตร เทียวจับสาหร่าย กุ้ง ปู หอย เป็น

อาหารเมื่อยามอยู่บนบกมันก็กลับทะเลได้โดยการจลจกคลื่นน้ำและจากการ
สังเกตแสงสะท้อนของท้องทะเลจากท้องฟ้า (52)

จะเห็นได้ว่าสัตว์อย่างเต่าทะเลมีความเพียรพยายามและไม่ย่อท้อที่จะเดินทางเพื่อ
หากินใต้ท้องทะเลนับพันกิโลเมตร ชีวิตของมันจึงจะดำรงอยู่ได้ นั่นหมายความว่า คุณธรรม
ข้อนี้จะขาดหายไปไม่ได้เลย

นอกจากนี้เต่ากระก็เป็นสัตว์ทะเลอีกชนิดหนึ่งที่มีความพยายามในการวางไข่
ดังที่ ผู้เล่ากล่าวไว้ว่า “ เมื่อถึงช่วงฤดูร้อนชนฤดูฝนจะขึ้นจากน้ำมาชายหาดในเวลาคืนค่ำที่น้ำ
ทะเลเปี่ยมฝั่ง เพื่อขุดทรายทะเลให้เป็นหลุมแล้ววางไข่ทิ้งไว้ นับเป็นร้อย ๆ ฟอง ” (52) เพื่อจะ
วางไข่ให้ได้อย่างปลอดภัยนับร้อยฟองนั้น สัตว์ชนิดนี้จะต้องฝ่าฟันอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะเป็น
เป็นสก เพชของคืนฟ้าอากาศที่แปรปรวน หรือศัตรูที่คอยลักไข่เป็นอาหาร เช่น คน เป็นคัน
คนมีความต้องการไข่เต่าอย่างมาก เพราะเชื่อว่า ไข่เต่าเป็นยาบำรุง ซึ่งมีราคาแพงและหายาก
ความพยายามและมานะบากบั่นต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ เป็นคุณสมบัติพิเศษที่เต่าชนิดนี้ใช้
ปกป้องไข่ของมันให้อยู่รอดจนเป็นตัวได้มากที่สุด

1.2.4 มิตรภาพและความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์

ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นว่า เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมได้นั้น คนเราจะต้อง
มีน้ำใจ ไม่ตรีต่อกัน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้อ่านจึงได้เห็นตัวอย่างด้านตรงข้ามของ
การแบ่งปันคือการถกฉวยแย่งชิงอย่างเลวร้าย ดังตัวอย่างจากบทที่ 7 ที่ผู้เล่าได้กล่าวถึง
เรือสินค้าลำหนึ่งที่ถูกพายุในท้องทะเลกระหน่ำจนหลงทางชนหินโสโครกอัปปางลง แล้วก็ได้
กล่าวถึงความโลภของฝูงชนว่า

มีจักรยานหลายสิบคันอยู่ใต้ท้องเรือลำนี้, มีจักรเย็บผ้า, มีเครื่องแก้ว,
ถ้วยโถ โอชาม, ถังน้ำมัน, ถังเหล็ก ฯลฯ และลือกันว่ามิแม้แต่เครื่องเงินบางอย่าง
จึงชั่วเวลาไม่นานนัก รอบ ๆ เรือสินค้าที่คล้ายกับสัตว์โลกตายก็เต็มไปด้วยเรือเว
ของนักค้ำน้ำงมหาของมีค่า มองมีดคำคู่คล้ายกับฝูงแมลงวันตอม (46)

ในบทที่ 12 ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเด็กและคนบ้าที่ตั้งอยู่บน
พื้นฐานของมิตรภาพ ชายเร่ร่อนวัยกลางคนที่สติไม่ค่อยดี มีหนวกละรารุงรัง นัยน์ตาดู ทำให้

ชาวบ้านหวาดกลัวและพากันห้ามปรามพวกเด็ก ๆ ไม่ให้เข้าใกล้ แต่เด็ก ๆ กลับได้พบว่า “เขาเป็นชายใจดีที่รักสนุก และชอบทำตลกให้เด็ก ๆ ได้หัวเราะ” (76) ชายบ้าและเด็ก ๆ จึงเล่นกันได้เสมอ เปรียบเหมือนแมงกะพรุนกับฝูงปลาเล็ก ๆ ที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรต่อกัน

แมงกะพรุนไฟ, เป็นสัตว์ที่มีพิษร้ายแรง และซ่อนพิษอันแรงนั้นอยู่ใต้สายหนวดที่เป็นจุดตะปุ่มตะป่ำอยู่บนพื้นน้ำหมื่น แต่กระนั้นก็ยังมีฝูงปลาเล็ก ๆ บางชนิดที่อาศัยหนวดแมงกะพรุนไฟเป็นที่หลบซ่อนแอบศัตรูของมันได้อย่างสบาย โดยที่แมงกะพรุนไฟช่วยป้องกันอันตรายให้ และเจ้าฝูงปลาเล็ก ๆ นี้ก็ช่วยล่อปลาใหญ่ ๆ มาให้แมงกะพรุนไฟได้จับกินเป็นอาหาร... (78)

ผู้อ่านจะเข้าใจได้ว่ามิตรภาพของแมงกะพรุนไฟและฝูงปลาเล็ก ๆ เป็นที่มาของประโยชน์ร่วมกันในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด มิตรภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากปราศจากความพยายามมองกันในแง่ดี โดยไม่คิดยึดกับภาพลักษณ์ที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง คนบ้ากับเด็ก ๆ จึงสามารถเล่นกันได้ เพราะมีความเป็นมนุษย์ร่วมกัน ความรู้สึกที่ดีและผูกพันกันก็มีมากขึ้นเมื่อได้เข้าใจกันอย่างถ่องแท้ ดังที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงในตอนท้ายเมื่อมีตำรวจมาจับชายคนบ้า ในข้อหามาคืนว่า

ผู้ใหญ่หลายคนรู้, พวกเขาทำปากจิกจิกคล้ายกับว่าหวาดเสียวแทนเด็ก ๆ ที่ชอบไปเล่นกับคนบ้า, แต่พวกเราไม่นึกอย่างนั้น, มีแต่ความสงสาร และให้รู้สึกเศร้าเสียใจเขา

เขาถูกใส่กุญแจมือมีคนล้อมหน้าล้อมหลัง ไปบนถนนเลียบชายทะเลและในขณะที่พวกเราเด็ก ๆ พากันวิ่งตามหลังเขาไปเป็นพรวนนั้น, เขายังหันมายิ้มเศร้าเป็นการส่งท้ายรำลึกกัน (79)

หรือในบทที่ 13 ที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงชายเฒ่า ที่โคดเคี้ยวเพราะถูกคนทั้งหมู่บ้านกล่าวหาว่า เป็นผีกระสือ เพราะความเชื่อมงายอย่างไร้เหตุผล เมื่อปักใจเชื่อแล้วก็ไม่ตรวจสอบ มีแต่ความรังเกียจเคียดฉุนที่ จนกระทั่งใช้ความเจ็บ ความเปล่าเปลี่ยวขับไล่แกลให้จากไป ดังที่ผู้เล่ากล่าวไว้ว่า

ยายเฒ่าไว้ถูกหลานอาศัยกระท่อมหลังหนึ่งอยู่เหนือชายหาดร้าง ขามดึกฟ้า
มืดคนเดินผ่านกระท่อมได้แลเห็นแสงเรืองลอยออกมาจากหลังกระท่อมใน
ท่ามกลางความมืด แล้วต่อมาผู้คนต่างเล่าลือยายเฒ่าว่าเป็นผีกระสือ พวกเขา
หวาดกลัว รังเกียจ เมื่อขามปะหน้ายายเฒ่าไม่ว่ากลางคืน หรือกลางวัน

ยายเฒ่าไว้คนคบหาพูดคุยด้วย วันหนึ่งแกก็หายไปจากกระท่อมอันโดดเดี่ยว
ข่าวว่าย้ายหนีไปอยู่ที่อื่นแล้วพร้อมกับความโล่งใจของคนบ้านชายทะเล...

(83-84)

จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งพยายามชี้ให้เยาวชนเห็นถึงความทุกข์ทนของภาวะ ไร้มิตรภาพ
และคุณค่าความใส่ใจของเพื่อนมนุษย์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรายังได้เห็นด้วยว่า
การเมินเฉยทอดทิ้งเป็นความโหดร้ายไม่น้อยกว่าการประทุษร้ายด้วยวิธีอื่น เช่น ทำร้ายร่างกาย
หรือคำทอ ความทุกข์ของยายเฒ่าที่ผู้เล่าแสดงอาจกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้รับที่เป็นเยาวชนคิดได้
ว่า ทุกคนควรมีจิต ไม่ตรีต่อกัน เพื่อให้การดำเนินชีวิตและการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมจะได้
เป็นไปอย่างสงบสุข นำสังเกตว่าอัศศิริใช้วิธีเทียบเคียงให้ชะตากรรมยายเฒ่าดูว่าเวทนากว่า
ผีพรายในท้องทะเล ดังข้อความว่า

พวกผมเด็ก ๆ เริ่มคิดถึงยายเฒ่าบนหาดร้างที่ไว้คนพูดจาด้วย และเริ่มรู้สึก
ว่าแกถูกลงโทษหนักอย่างน่าสงสารเห็นใจยิ่งกว่าผีพรายในท้องทะเลเสียอีก ผีพราย
ในทะเล พวกคนเรือแก้ผ้าแล้วส่งเสียงตะโกนขับไล่มันไปห่าง แต่ “ผีกระสือ”
ยายเฒ่าอย่างที่คุณเรือเข้าใจ, พวกเขาพากันหันหลังให้ ใช้ความเงิบ ความเปล่า
เปลี่ยว เป็นไม้เรียวขับเข็ญให้แก่หนีกระเซอะกระเซิงจากไป! (86-87)

มิตรภาพและความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินชีวิต
ราบรื่นและมีความสุขเพราะมีการช่วยเหลือ ถามไถ่ถึงสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกันเสมอ
แต่หากคนใดไว้คนคบหาและพูดคุยด้วยข่มขู่ทุกข์ใจจนอยู่ในสังคมนั้น ไม่ได้ ดังยายเฒ่าที่
ต้องหนีกระเซอะกระเซิงออกไปจากหมู่บ้านในที่สุด

1.2.5 ความเชื่อในผลกรรม

ความเชื่อในผลกรรม เป็นแนวคิดแบบชาวบ้าน ดังในตอนที่ 8 ชายที่ทำร้ายกระได้รับผลกระทบทันตาเห็นคือ เมื่อกินเนื้อเต่ากระเข้าไปก็มีอาการปวดท้องอย่างรุนแรง จนต้องร้องโอดโอยด้วยความทุกข์ทรมาน เพราะพิษของเนื้อเต่ากระ

ถึงสำคัญก็คือ โลกสีน้ำเงินหรือ ชีวิตแห่งท้องทะเล ให้ข้อคิดเรื่องกรรมอันมีคุณค่าต่อชีวิต ให้ระมัดระวังว่าการกระทำของเราจะสร้างความทุกข์แก่ผู้อื่น แล้วจะย้อนมากระทบตัวเราด้วย ดังผู้เล่าสรุปไว้ในบทที่ 14 อันเป็นบทสุดท้ายว่า

การข่มเหง การไล่ล่า และการฆ่าฟันกันหรือ...ทั้งที่นี่และที่นั่นดูหล่น
หม่นหมอง โหดร้ายพอ ๆ กัน

ทะเลสร้างและทำลายชีวิตเช่นเดียวกับแผ่นดิน, ผมสรุปนิทานของพ่อได้
อย่างนั้นเมื่อเติบโตในภายหลัง, ทะเลเต็มไปด้วยบุญและบาป เช่น แมงกะพรุน
กินสาหร่าย, ปลาใหญ่กว่ากินแมงกะพรุน และฉลาม “เจ้าทะเล” ไล่ล่าปลาทุก
ชนิด เป็นอาหารของมัน ทว่า “สิ่งใดกว่า” ที่ว่านี้ เมื่อมันตายลงแล้วก็จะกลายเป็น
อาหารที่สุกวิเศษ โอชะรสของสัตว์เล็ก ๆ เหมือนกัน

แม่บอกว่า-บาปกรรม, จะต้องได้รับผลสนอง... เราฆ่าเขา เขาฆ่าเรา, เราข่มเหง
เขา เราต้องถูกข่มเหง (92)

เราจะเห็นว่ากรรมเป็นแนวคิดที่ต้องทำความเข้าใจควบคู่กับบุญและบาป เหมือน
กงกำกงเกวียน นี่คือสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ที่ว่าผู้กระทำถึงไคยอมได้รับผลตอบสนองไม่ช้าก็
เร็ว ดังที่ผู้เล่าเชื่อว่าการที่ครอบครัวของเขามีอาชีพประมง จับปลาในท้องทะเลเพื่อเลี้ยงชีวิต
นั้น มีผลกรรมตอบสนองทำให้ครอบครัวของเขาต้องได้รับผลกระทบ ด้วยการเป็นชาวประมง
หลายชั่วอายุคน แม้แต่เขาที่เคยหลีกเลี่ยงชีวิตเช่นนี้ ไปอยู่ในเมืองหลวงในช่วงวัยหนุ่ม แต่
สุดท้ายก็ต้องกลับมามีอาชีพชาวประมง ดังที่เขาได้กล่าวรำพันถึงพ่อและแม่ว่า

คืนฟ้ามีดและมีแต่เสียงคลื่นรำพัน, เรา-พ่อ แม่ ลูก นั่งอยู่กับซานบ้าน...
ผ่านมานานเหลือเกินแล้ว

คนที่งูไม่อยู่แล้ว สลายไปตามกาลเวลาและคลื่นแห่งกรรมพาไป เหลือแต่
หมเท่านั้นที่ ณ บัดนี้ เติบโตและกำลังออกทะเลไป ไล่ล่าปลาอย่างพ้อ

แม่ครับ, ครอบครัวของเราเป็นชาวประมงมาหลายชั่วอายุแล้ว...จะต้องรับ
บาปกรรมอันหนักหนานี้ไปนานสักเท่าไรรึกันเล่า ถึงจะจบสิ้นเสียที (92-93)

ความเชื่อในผลกรรม เป็นแนวคิดด้านคุณธรรมที่ทำให้เยาวชนเกรงกลัวต่อ
บาปกรรม และให้แนวทางประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป คุณธรรมซึ่งสร้างขึ้นในการเรียนรู้ของตัวเองที่ปรากฏในวรรณกรรม
เยาวชนเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็น ความเมตตาปราณี ความไม่ประมาทมิ้วเมาและการแสวงหา
ความรู้ ความเพียรพยายามและมานะบากบั่น มิตรภาพและความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์ อีกทั้ง
ความเชื่อในผลกรรม นับว่ามีคุณค่าที่กระตุ้นให้เด็กได้ขบคิดให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อ
แนวทางปฏิบัติตนในชีวิตได้ เด็กจะสังเกตเห็นได้ว่า การทำความเข้าใจต่อชีวิตสัตว์และการดำรง
อยู่ของเพื่อนมนุษย์ อีกทั้งการสร้างสมคุณสมบัตินางประการ สามารถเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของ
คนทั่วไป ดังในประสบการณ์ของเด็ก ๆ ในโลกสีน้ำเงินนี้

2. มหกรรมในท้องทุ่ง

2.1 ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัยของเยาวชน

นวนิยายสำหรับเยาวชนเรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนชนบท
ภาคกลางที่มีความสุขอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติและอัธยาศัยของชน เรื่องทั้งหมดเล่าผ่าน
สายตาของเพชร เด็กชายวัยสิบขวบ มีพ่อแม่ทำไร่มะนาวและเลี้ยงวัวคาสบิกขาย เพชรเป็นคน
นำผู้อ่านไปสัมผัสกับประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตน และตัวละครอื่นๆ เช่น ห่องอู๋
เด็กชายชาวกระเหรี่ยงวัยเดียวกับเพชรที่อาศัยอยู่บนเนินเขา ห่างจากบ้านไร่เกือบสาม
กิโลเมตร แต่เดินมาบ้านไร่ทุกวัน หรือศรีนวลเพื่อนของเพชรและห่องอู๋ที่ได้เป็นคนทรง
แม่ศรีในเทศกาลสงกรานต์ ตลอดจนครูคาบ ครูใหญ่โรงเรียนวัดบ้านไร่ ซึ่งคอยดูแลเด็กๆ
ไม่ว่าจะในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ตาม

เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 11 บท จบในตัวเองอย่างเรื่องสั้น แต่ก็เชื่อมโยงกันด้วย
ประสบการณ์ของเด็ก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชนบท เช่น งานเทศกาล การเล่นและ
ประเพณีต่าง ๆ เรียงไปตามฤดูกาล มีชื่อบทตามลำดับแต่ไม่ระบุหมายเลขบท ดังนี้

ทองแดงต้นฤดูฝน อารูร่ายจากบ้านไร่ อุสุเรนจากบึงลัด งานวัด ไบเอ๊ย...ไบข้าว
 ชีม้า...หาเข้าเมือง เขาถูกช่าง “แม่ศรี” สงกรานต์ หนึ่งเร่ ทรูจวง ลาก่อนบ้านไร่
 แต่ละบทยุคเด่นตรงกันที่การกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ด้วยความจริงใจไปกับ
 เหตุการณ์ต่างๆซึ่งอาจกระทบผู้อ่านที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ต่างกัน เขาชวนในสังคมเมือง
 ซึ่งมีวิถีชีวิตต่างจากสังคมชนบทก็จะเกิดความรู้สึกแปลกใหม่ เมื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่
 สัมพันธ์กับการละเล่นตามฤดูกาลและเทศกาลของเด็กชนบท เช่น การเล่นกัจจิงหรือ การเล่น
 ปลาปัก การเล่นชีม้าหาเข้าเมือง การยิงหนังสติ๊ก หรือการเล่นลูกข่าง เป็นต้น รวมทั้ง
 วัฒนธรรมของชาวบ้าน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การแห่นางแมว ประสบการณ์ดังกล่าว
 สอดคล้องกับวัยของเยาวชนที่มีความสุขในการเล่นเป็นหลัก และยังมีคามอยากรู้อยากเห็น
 มีข้อสงสัยเพราะไม่มีความชัดเจนต่อโลก ดังในบท“ทองแดงต้นฤดูฝน” ซึ่งเป็นบทแรกของ
 เรื่อง เนื้อเรื่องมีว่า หอของคู่เด็กชายชาวกะเหรี่ยงมีจิ้งหรือซึ่งขึ้นชื่อเลื่องลือว่างามและดู ชื่อว่าดี
 หรือ ไ้กบ ต่อมาเมื่อเพชร ได้จิ้งหรือพันธุ์ทองแดง ซึ่งเป็นพันธุ์ที่หายากและกัดเก่งมาสู้กับ
 จิ้งหรือของหอของคู่ ปรากฏว่าจิ้งหรือของเพชรชนะ หอของคู่โกรธและกระต๊อบจิ้งหรือของตัวเอง
 ตาย แล้วขอ เสาะหาจิ้งหรือตัวใหม่ กระทั่งถูกตะขาบกัดเท้า

ประสบการณ์ตรงดังกล่าวเสริมความหนักแน่นแก่คำสอนของผู้ใหญ่เรื่อง
 บาปกรรมของการทรามานสัตว์ ดังที่ เมื่อเพชรรู้เรื่องหอของคู่ เพชรก็ปล่อยจิ้งหรือของตนกลับสู่
 ป่าดงเดิม เพราะกลัวว่าผลกรรมที่ตนจับจิ้งหรือมาจึงและกัดกันนั้น จะตอบสนองเช่นกัน

เพชรนึกถึงภาพหอของคู่กระต๊อบจิ้งหรือ ‘ไ้กบ’ ตายเมื่อบ่าชวานนี้แล้วรู้สึก
 สยง เขานึกถึงภาพตัวเอง มีอบวม ปากบวมและฉีกขาด แล้วคิดว่ากระป๋องนมมุ่ง
 ไปทางคงหญ้าคา ปล่อย ‘ไอ้ทองแดง’ กลานตัวมเต็มกลับหายไปในคงไม้ที่ชุ่ม
 ด้วยละอองหมอก (21)

ผู้อ่านยังได้เข้าใจความงามในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน การเอาชนะในการเล่นก็
 ดำรงอยู่อย่างมีกติกาสื่อตรง ไม่มีการทำร้ายอย่างพาลเกร อย่างไรก็ตามพฤติกรรมของ
 หอของคู่ที่ระบายนามณ์เข้ากับสัตว์ตัวเล็ก ๆ นั้นไม่ใช่สิ่งที่น่าชื่นชม เมื่อพิจารณาคำสอน
 ของผู้ใหญ่เรื่องบาปกรรม ก็เห็นได้ว่ามุ่งให้พื้นฐานความคิดที่จะไม่เบียดเบียนชีวิตอื่น
 นอกเหนือจากหวังโยว่าคืออาจจะถูกงูหรือตะขาบกัด เมื่อไปเสาะหาจิ้งหรือมากัดกัน

บางบทในเรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง แสดงลำดับขั้นตอนที่ชาวบ้านร่วมแรงกัน เกี่ยวข้าวในฤดูเก็บเกี่ยว เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และการทำงานก็เป็น อาชีพหลักของชาวชนบทภาคกลาง ชาวบ้านทุกบ้านเรือน ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามามีส่วนร่วม ในเทศกาลงานเกี่ยวข้าวที่เกิดขึ้นทุกปี พวกเขาแสดงให้เห็นความมีน้ำใจ และความสามัคคีกันภายในหมู่บ้าน เราเห็นความสำคัญของประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว ในบท“ไบเอ้อย...ไบข้าว” ว่า เมื่ออย่างเข้าหน้าหนาวขณะรวงข้าวสุก ชาวบ้านต่างช่วยกันลงแขก เกี่ยวข้าว โดยไม่เกี่ยงว่าเป็นผืนนาของใคร ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าวจึงเป็นประเพณีที่ สร้างความรักสามัคคีเป็นอย่างดี ดังคำบรรยายว่า

พวกเขามากันแล้ว พร้อมด้วยเกี่ยวในมือ เดินกันมาเป็นระลอก ขณะที่คว้นไฟ ตามเรือนบ้านนั้นค้อย ๆ ไรยลง - พวกผู้หญิงใส่หมวก แต่พวกผู้ชายส่วนใหญ่ เลียนผ้าขาวม้าไว้กับเอวมีบ้างเหมือนกันที่โทกหัวมาแต่บ้าน มองทะมัดทะแมงมา แต่ครู่ (84)

ผู้คนมากันมาก งานนวดข้าวจะองเด่น่าเพิ่มเป็นไปอย่างคึกคัก บ้างช่วยกันไล่วัว บ้างช่วยขนฟ่อนข้าว บ้างก็คอยพลิกฟางกลับไปกลับมาให้วัวอย่าได้ตลอด และบ้างก็ใช้ขอไม้คอกกวาดเศษฟางเศษหญ้าออก ทั้งช่วยตีฟ่อนข้าวให้กระจาย และให้เมล็ดร่วงหลุดออกจากรวง (94)

ผู้แต่ง ได้แสดงความคาดหวังต่อการมีส่วนร่วมในเทศกาลการลงแขกเกี่ยวข้าวตาม ความนึกคิดของเด็กอย่างเพชรด้วยว่า เขามีความสุขและสนุกมากเพียงใด

“...ที่นั่นมีคนเยอะ มีแสงตะเกียงเจ้าพายุ เมื่อเวลากลางคืน ข้ามีขนมหวาน กินและได้เล่นสนุกกับเพื่อน ๆ และข้าก็จะได้นอนกองฟางอุ่นกว่าที่นี้เยอะ ที่เดียว” เพชรว่ากับตัวเอง

เพชรยังนอนไม่หลับ, เขานึกถึงหน้าเกี่ยวข้าวที่ท้องทุ่งลานนวดจะเต็มไปด้วยผู้คน ฝูงวัว เกวียนและลอมฟางข้าว กองไฟ ก็จะได้เกี่ยวข้าวมาฉาบน้ำตาลที่ แสนจะอร่อย (79)

ในบทที่ 6 “ขี้ม้า...หาเจ้าเมือง” ประสบการณ์ตรงที่ถูกโยงในการเล่น ทำให้เด็กได้เข้าใจความน่ารังเกียจของความไม่ยุติธรรมและความไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน ขี้ม้าหาเจ้าเมืองเป็นการเล่นของเด็กๆ ในชนบท ที่แบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายละสี่ถึงห้าคน สมมุติให้เด็กอีกคนหนึ่งเป็นเจ้าเมืองผู้ซึ่งคิดว่าฝ่ายใดเป็นผู้ชนะ มีกติกาว่า แต่ละฝ่ายจะต้องผลัดกันส่งคนไปหาเจ้าเมืองที่นั่งอยู่ตรงกลาง แล้วกระซิบทายชื่อฝ่ายตรงข้ามว่า ใครจะเป็นคนถัดไปที่คลานออกมา ถ้าต่างฝ่ายต่างทายผิด การเล่นจะดำเนินต่อไปจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทายถูก และผู้ชนะจะได้ขึ้นขี่คอฝ่ายตรงข้าม การเล่นนี้จึงต้องอาศัยความเที่ยงธรรมของ “เจ้าเมือง” เป็นอย่างมาก เพราะความจริงเป็นสิ่งที่รู้กันเฉพาะเจ้าเมืองกับผู้กระซิบทายเท่านั้น ในตอนนี้ฝ่ายของเพชรถูกโยงกลายเป็นผู้แพ้ฝ่ายเดียว เพราะผู้ที่เล่นเป็นเจ้าเมืองรับสินบนเป็นขางวง

...ตัวเล่นเป็นเจ้าเมืองเกิดกินสินบาทคาดสินบน...จึงเกิดความลำเอียงและใช้อำนาจอย่างขาดความเป็นธรรมหลุดออกนอกกฎเกณฑ์ “เจ้าเมือง” แอบบอกใบ้ให้กับอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ตัวล่วงหน้า และบิดเบือนคำทายของฝ่ายหนึ่งที่มีผลให้เป็นถูกอยู่เสมอ

หย่องผู้สังเกตเห็นว่า “เจ้าเมือง” บอกใบ้ให้ฝ่ายตรงข้ามนั้นรู้ตัวล่วงหน้า เขาเกิดโทสะเพราะเหนื่อยมาก ลูกปรี้เข้าหา “เจ้าเมือง” ซี่หน้า “มึงโกงนี่หว่า”

.....

หย่องผู้ชกเปรี้ยงเข้าหน้า “เจ้าเมือง” หงายไปไม่รู้ตัว และก่อนที่มวยหมู่จะเกิดขึ้น พระองค์หนึ่ง โผล่หน้าออกมาจากกฎ ส่งเสียงตวาดก้อง เด็กทั้งหลายจึงกระเจิงไปคนละทิศคนละทาง... (108)

จะเห็นได้ว่าผู้ที่เล่นเป็นเจ้าเมืองนั้นหากขาดความยุติธรรม ย่อมทำให้ผู้เล่นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ แต่ข้อขาดหมางในการเล่นดังกล่าว ยังไม่ร้ายเท่ากับความไม่เที่ยงธรรมในชีวิตจริง ในบทเดียวกันก็มีข่าวว่า คนทั้งหมู่บ้านต้องอพยพโยกย้ายเพราะรัฐจะสร้างเขื่อนตรงพื้นที่นั้น ชาวบ้านจึงพากันไปร้องทุกข์กับเจ้าเมืองในตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ซึ่งหมายถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ความทุกข์ร้อนของชาวบ้านปรากฏในคำบอกเล่าผ่านสายตาและความรู้สึกของเพชรว่า

ฤดูร้อนเริ่มต้นอย่างไม่ดีนัก เพชรรู้สึกอย่างนี้ แม้ไม่สู้จะเข้าใจในปัญหา
แห่งความทุกข์ที่ผู้ใหญ่ทั้งหลายในบ้านไร่มีอยู่...เล็ก ๆ หลายคนรวมทั้งเพชรด้วย
ที่วันรุ่งขึ้นมิได้ “ขี่ม้า” ไปหา “เจ้าเมือง” ในจังหวัด แต่นั่งรถกระบะเหมาปะปน
ไปพร้อมผู้ใหญ่ทั้งหลายไปและขากลับ ที่มีแต่ความเศร้าจับเกาะอยู่บนใบหน้าของ
คนที่เกิดมาก่อนเขา

รถกระบะกลับถึงบ้านไร่เมื่อยามเย็น ดงตาลมองหมองหม่น...เพชรรู้สึกไม่
สนุกเหมือนเล่น “ขี่ม้าหาเจ้าเมือง” บนระเบียบ โบสถ์เมื่อวันนั้น และคิดว่าคน
ในบ้านไร่จะพ่ายแพ้กลับมาบ้าน! (109)

ความหวั่นเกรงของเพชรดูเหมือนจะเชื่อมโยงมาจากประสบการณ์ในการเล่น
อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านจะเห็นความผันผวนในชีวิตของชาวบ้านที่ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจของ
ผู้ปกครองหรือผู้บริหารของรัฐ หากการใช้อำนาจถูกกำกับด้วยผลประโยชน์ของประชาชน
ชาวบ้านก็จะต้องพ่ายแพ้อย่างที่หวั่นเกรง ความเที่ยงธรรมของ “เจ้าเมือง” ในชีวิตจริงจึง
มีความสำคัญกว่าในการเล่นเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นเรื่องดำเนินมาถึงบท “ครุจวง” อันเป็น
บทที่ชาวบ้านได้รู้ว่าคำสั่งให้ย้ายถิ่นประกาศออกมาแล้ว เมื่อถึงบทสุดท้าย “ลาก่อน...บ้านไร่”
ชาวบ้านก็ต้องอพยพโยกย้ายออกไปจริง ๆ

การเล่าผ่านประสบการณ์ของเด็กและชาวบ้านทั้งความคลุมเครือไว้ ไม่อาจจะระบุได้
ชัดเจนว่า “เจ้าเมือง” รับสินบนหรือไม่ แต่การสร้างเงื่อนไขที่กำหนดค่านโยบายการพัฒนาที่
ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ก็เป็นปัญหาที่กระทบต่อชีวิตของชาวบ้านโดยตรง

คงได้กล่าวแล้วว่า ในชีวิตประจำวันโดยปกติ ความสุขของเด็กมาจากการเล่น เช่น
การเล่นปาลูกข่าง ดังที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงในบท “เขาลูกข่าง” ว่า

...พวกเขาซัดพื้นดินให้เป็นรอยวงกลมใหญ่ ก่อนพันเชือกแข่งกัน และปา
ลูกข่างลงกลางวงให้มันหมุนควีว ลูกข่างแต่ละลูกมีขนาดไล่เลี่ยกัน มีเคียวยาว
มีหัวแหลม และบางลูกมีลิ้น หมุนรอบตัวเองอยู่กับที่ ลูกข่างที่หยุดหมุน
ลิ้นฤทธิ์หมดแรงเหวี่ยงตัวเองออกไปพ้นขอบของวงกลมคือลูกข่างที่ “ตาย”
มันจะถูกลูกอื่น ๆ “กิน” หรือปาเจาะลงบนหัวด้วยเคียวปลายตะปูแหลม ลูกข่างที่

ผ่านสนามการต่อสู้มามากตรงหัวมักมีรอยพรุน ขอบบิ่น หัวร้าว ไม้แตกเป็น ร่องลึก (112-113)

เด็กผู้ชายสามารถเล่นปาลูกข่างได้ตามพื้นดินโล่งเตียนกลางแจ้ง การเล่นปาลูกข่าง จึงเกิดขึ้นในทุกฤดูร้อน ในการเล่นนี้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาไทย จากการที่ผู้ใหญ่ นำเอา วัตถุประสงค์ในธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นของเล่นให้ลูกหลานของตน ผู้อ่านจะให้เห็นความผูกพัน ของพ่อกับลูก ดังในตอนที่ถูกข่างของเพชร ถูกเจาะหัวจนแตก เขารู้สึกอายและเศร้ามาก แต่ เขาก็ยังมีพ่อที่ช่วยทำลูกข่างให้เขาใหม่

พ่อของเพชรรู้ว่านี่คือหน้าที่ของพ่อแม่ท้องทุ่ง ที่ลูกมาขอแล้วต้องทำให้ได้ ต่างมาจากที่จะให้สตาลค์ไปซื้อจากคนอื่นมาให้ ลูกข่างที่พ่อทำลูกจะรักมัน มากกว่า (114)

เพชรรักและรักยาของเล่นที่พ่อประดิษฐ์ให้ เพราะเพชรรู้ว่ามันมาจากความตั้งใจ และความพยายามของพ่อ ในการประดิษฐ์ลูกข่างเด็กก็มีส่วนร่วมด้วย คือ “การหาเชือก ขวันป่านกระสอบเส้นเล็ก ๆ ที่ตรงปลายมีเศษผ้าผูกคล้ายโบเอาไว้สำหรับใช้พันไปรอบ ๆ ลูกข่าง ก่อนจะปลาง ไปให้หมุน เทียง สวยงาม และทำให้ภาคภูมิใจ” (114) นอกจากนี้ผู้แต่ง ยังแทรกข้อคิดเรื่อง ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้าน เมื่อลูกข่าง ต้องทำด้วย ไม้ตะโกซึ่งเป็นไม้ในป่าสงวนพ่อก็พาเพชร ไปขออนุญาตผู้ใหญ่บ้านก่อน เพราะรู้ ดีว่าต้นไม้ในป่าสงวนเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องช่วยกันรักษาไว้ หากใครเข้าไปทำลายถือว่าทำผิด กฎหมายและต้องถูกลงโทษ ซึ่งแตกต่างจากพวกผู้มีอิทธิพลที่ตัดไม้ในป่าสงวนโดยไม่ได้เกรง กลัวกฎหมายบ้านเมือง ภูเขาที่บ้านไร่จึงล้านเลี่ยนโล่งเตียนและอากาศก็แห้งแล้งลงทุกที

มหกรรมในท้องทุ่ง แผงการสื่อความหมายว่า การเล่นคือ มหกรรมหรือกิจกรรม อันยิ่งใหญ่ซึ่งให้การเรียนรู้แก่เด็ก ให้เด็กมีประสบการณ์ทางอารมณ์และปัญญา การเล่นของเด็กแทรกอยู่ในทุกโอกาส รวมทั้งเทศกาลต่าง ๆ ผู้เล่าได้กล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ในชนบท เช่น การเล่นสงกรานต์ พิธีแห่นางแมว การเข้าทรงแม่ศรี เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้ สร้างความมีชีวิตชีวาและความรื่นรมย์ใจ และยังเป็น โอกาสให้เด็กได้เรียนรู้คุณค่าความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อน ดังในบท “แม่ศรี’สงกรานต์” ผู้เล่ากล่าวถึงครูสมศรีแห่ง โรงเรียนวัดบ้านไร่ว่ามีลูก

สาวแสนรักวัยเดียวกับเพชรและหย่องคู่ ชื่อว่าศรีนวล ศรีนวลได้เป็นคนทรงแม่ศรีในการเล่น “เข้าทรงผีแม่ศรี” ในวันสงกรานต์ เพชร หย่องคู่และเด็กคนอื่น ๆ ได้ร่วมร้องเพลงและตบมือตามจังหวะ เด็ก ๆ รู้สึกสนุกสนานรื่นเริงที่ได้เห็นศรีนวลรำรำตามจังหวะเพลง แต่เธอนอนนิ่งเมื่อได้ขึ้นเพลงที่ไม่ถูกใจ เมื่อถึงคราวที่หย่องคู่เป็นผู้ร้องเพลง ศรีนวลกลับนอนนิ่งไม่ลุกขึ้นมารำรำ หย่องคู่รู้สึกเสียหน้า เขาพาลว่าศรีนวลไม่ใช่ผีแม่ศรีมาเข้าทรง ประกอบกับที่เด็กชื่อลำตัดคุยให้หย่องคู่ยิงหนังสือใส่ขาศรีนวล จนเธอสะดุ้งรู้สึกตัว และร้องไห้ด้วยความเจ็บและตกใจ เกิดเป็นความโกลาหลวุ่นวายท่ามกลางงานเทศกาลรื่นเริงนั้น แต่หลังจากจบเข้าทรงแม่ศรีก็มีประเพณี “การแห่นางแมว” ทั้งหย่องคู่และศรีนวลได้ยุติความบาดหมางด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าใจกัน ในขณะที่ชาวบ้านร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน เมื่อแห่นางแมวในขบวนไปตามบ้านเรือนให้คนสาดน้ำใส่ ศรีนวลกลับร้องไห้เพราะสงสารแมวสำลิตที่เธอเลี้ยงไว้ เราจะเห็นว่าหย่องคู่รู้สึกร่วมกับศรีนวล ดังที่ผู้เล่าบรรยายว่า

กลุ่มเด็ก ๆ เดินตามขบวนแห่นางแมวไป หย่องคู่ไม่รู้สึกสนุกด้วย เขาเห็นใจแมวที่รู้ว่ามันเกลียดคนน้ำและคนที่เป็ยกแจะ สำลิตได้แค่ขุดตัว ร้องคราง และกั๊กตัว

...

และหย่องคู่ยังทุกข์เมื่อเขาเห็นศรีนวลร้องไห้ เธอเดินตามแมวแสนรักไปตั้งน้ำตาเป็นอนกัม ศรีนวลร้องไห้ครวญี่ไม่เหมือนคืนเข้าแม่ศรี คืนนั้นเธอเจ็บกายแต่วันนี้เธอเจ็บปวดแทนแมวอีสำลิตที่เลี้ยงมา มิเคยให้ชนเป็ยกฝุ่นและเป็ยกน้ำแม่แค่นิด

.....

ขบวนแห่หยุดลงตรงหน้าวัด แมวถูกปล่อยออกมา มันหมดแรงที่จะวิ่ง นอนหอบหายใจ หลับตาพริ้ม ศรีนวลวิ่งเข้าไปอุ้ม หย่องคู่รู้สึกโล่งใจ

...เขาอดคิดถึงยี่ดขุ่นให้ศรีนวลรับไปเช็ดความเหนื่อตัว และชนเป็ยกของสำลิตจนหมาดแห้ง และเริ่มร้องไห้เสียงดัง (126-128)

นอกจากประเพณีและการเล่นเป็นวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนแล้ว ยังเป็นโอกาสให้เด็กได้แยกแยะความเหมาะสมและความผิดพลาดได้ว่า บางครั้งการมุ่งแต่ความสนุกและคึกคะนองก็ส่งผลที่น่าเสียใจขึ้นได้

ดังในบทที่ 2 “อาวุธร้ายจากบ้านไร่” เพชรและเพื่อน ๆ เล่นยิงหนังสติ๊กเพื่อเล็งนกเหยียงแต่พลาดไปโดนหลานชายของครูดาบตีวแตก จนต้องยกเลิกการขึ้นชมมวยโจวในงานบุญของวัด ถึงแม้ว่าไม่มีใครจับได้นั้นเป็นฝีมือของเด็ก ๆ แต่เพชรและเพื่อน ๆ ก็ถูกครูดาบลงโทษตีทั้งชั้นในเช้าวันต่อมา เมื่อมีผู้ปกครองมาร้องเรียนว่า มีคนยิงหนังสติ๊กเข้าแล้วไล่จนไก่ป่วย แต่ไม่มีใครยอมสารภาพ

ประสบการณ์ส่วนใหญ่ของเด็กจึงเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในการเล่น ไม่ว่าจะเป็นการเล่นก๊อปปี้หรือการเดินปลากัด การเล่นขี่ม้าหาเจ้าเมือง การยิงหนังสติ๊ก หรือการเล่นลูกข่าง ที่ทำให้พวกเขาได้รับรู้ประสบการณ์ที่ให้ความสุข สนุกสนานและความทุกข์ พร้อมกับเรียนรู้ถึงความรัก ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ สติ และเพื่อนอีกด้วย จะเห็นว่าเมื่อเพชรได้สูญเสียสิ่งที่เขารัก คือ ปลากัดป่าชื่อ “อุสรณ” ซึ่งเขาไปซื้อมาจากบึงลัดและนำมาเลี้ยงดูอย่างดี แต่สุดท้ายมันก็กลายเป็นเหยื่อของจิ้งจอก เพชรรู้สึกเสียใจและเสียดาอุสรณอย่างมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็ได้เกิดขึ้นกับศรีนวลด้วย เมื่อศรีนวลเห็น “สำลี” แมวที่เธอเลี้ยงมาตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ ถูกนำไปใส่ข้อง แล้วชาวบ้านต่างสาธยายใส่ในพิธี “การแห่นางแมว”

โดยสรุปเด็กได้เรียนรู้ที่จะสร้างสมคุณธรรมผ่านประสบการณ์ทางอารมณ์ ได้ประจักษ์คุณค่าของความรัก ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ การเชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ การเรียนรู้ของเด็กในเรื่องนี้มีพ่อแม่ของเพชรและครูดาบเป็นผู้สนับสนุนพร้อม ๆ กับคอยดูแลพฤติกรรมให้เข้าที่เข้าทาง ครูดาบจะลงโทษเด็ก หากพวกเขาไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แม่ของเพชรมักเตือนเขาเรื่องบาปกรรมอยู่เสมอ ส่วนพ่อของเพชรทำหน้าที่เป็นพ่อแห่งท้องทุ่งที่ใกล้ชิดถูก เขาทำลูกข่างให้เพชรเล่นและสอนวิธีการรักษา “อุสรณ” ปลากัดของเพชรที่ได้รับบาดเจ็บ จนมันหายเป็นปกติ

ผู้อ่านได้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้านผ่านประสบการณ์ในการเล่นของเด็ก เด็กชนบทใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางภูมิประเทศป่าเขาและท้องทุ่งเป็นส่วนใหญ่ พวกเขาจึงได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการเดินตามฤดูกาลและเทศกาล โดยมีผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดทั้งพ่อแม่และครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนในชีวิต ผู้อ่านอาจขบคิดและทำความเข้าใจประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กในนวนิยายเรื่องนี้ ได้ขยายประสบการณ์ส่วนตัว มีทัศนคติกว้างขวางขึ้น เข้าใจความหมายของชีวิตและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยที่น่าประทับใจ

2.2 แนวคิดที่ส่งเสริมคุณค่าทางปัญญาแก่เยาวชน

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง นอกจากมุ่งให้เยาวชนได้รับความบันเทิงใจแล้ว ยังแฝงเนื้อหาทางความคิดให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักการอันดีงามในชีวิตที่สังคมมุ่งปลูกฝังแก่เยาวชนอีกด้วย แนวคิดที่ส่งเสริมคุณค่าทางปัญญาแก่เยาวชนจำแนกหัวข้อได้ดังนี้

2.2.1 ความเมตตาและการให้อภัย

ความเมตตาที่อัครศิรีแฝงไว้มี 2 ลักษณะ คือ ความเมตตาระหว่างเพื่อนมนุษย์ และความเมตตาที่มนุษย์มีต่อสัตว์โลก ลักษณะแรก คือ ความเมตตาระหว่างเพื่อนมนุษย์นั้น เป็นคุณค่าสำคัญที่เด็กได้เรียนรู้ เด็กได้รับความรักทั้งภายในครอบครัวและนอกบ้าน แม้แต่หย่องคู่เด็กชายชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง ครูและผู้ใหญ่ ก็ให้ความรักความเมตตาเขาไม่ต่างจากเด็กอื่น ๆ ที่เป็นคนไทย โดยเฉพาะครูคาบ ความเมตตาต่อหย่องคู่มีเหตุผลมาจากความสำนึกและภาคภูมิใจในหน้าที่ครูด้วย

ครูคาบมองเด็ก ๆ เหมือนฝูงผีเสื้อที่ผลัดกันมาเกาะรั้วและพุ่มพฤษภของโรงเรียน ถึงฤดูกาลก็มา หมาเวลาแล้วก็ไปเกิดใหม่ หายไปแล้วก็มาใหม่อีก, อยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า “แต่ถึงนี้ไม่ใช่หรือคือความหมายของชีวิต ของบ้านไร่ ของประเทศและของโลกเลยทีเดียว” ครูคาบคิด ครูควรคือผู้ก่อกองโลกให้เคลื่อนไหวไปอย่างมีชีวิตชีวาและมีหวัง

“ไอ้หย่องคู่ที่วิ่งอ้าวออกจากโรงเรียนไปที่นั่นนะ มันวิ่งไปมาวันละเกือบหกกิโลเมตรเชียว ไม่ว่าจะมาเรียนหนังสือหรือว่ามาเล่นก็เหอะ มันก็ทำให้เราไม่หมดหวังและยังมีอาชีพ” ครูคาบพูดกับตนเองพลาจมองร่างของหย่องคู่ ที่วิ่งลับหายไป โถ้งทางเขยียนข้างหน้าโน่น (19)

จะเห็นว่า หย่องคู่เป็นเด็กที่มีความอดทนและมีความพยายามสูง จึงสามารถวิ่งไปมาวันละเกือบหกกิโลเมตรทุกวัน คุณธรรมที่ครูคาบชื่นชมนี้ ทำให้แกมีความหวังว่าอาชีพครูจะยังมีความหมาย

ในประสบการณ์ด้านอื่น เขาจะยังจะได้เข้าใจคุณธรรมการยึดหยุ่นและการให้อภัย ดังที่เมื่อเหล่าหนุ่มสาวพรักผู้ขยันขันแข็งพาล่าไขว่ลูกสาวผู้ใหญ่เพิ่มหนีไป หลังจากถูกจับได้ว่ามีความสัมพันธ์กันในบทที่ 5 “โอบเอื้อ...โอบข้าว”

“ดูจะจำมันทั้งคู่...” เฉ่าเพิ่มส่งเสียงคำรามพลางฮึดฮัด ยกปืนแก๊ปประทับเข้ากับบ่าอีก คราวนี้มีคนเข้าห้าม

“เป็นบ้าริดาเล่า...” ลูกบ้านอาวโตเข้าชื้อยุด คนอื่น ๆ ต่างนั่ง

“แล้วก็ให้มันแล้วไป เด็กมันจะรักกันชอบกัน แกไปรั้งมันไว้ไม่ได้ดกปล่อยมันไปก่อนเหอะ ค่อยแก้กันภายหลัง” ลูกบ้านอาวโตแนะนำรีบร้อนให้เฉ่าเพิ่ม

“เอ็งมันไม่ใช่ข้า อย่างว่าเว้ย! ออกไปนะ อย่าห้าม ต้องเอามันให้หายแก่น” เฉ่าเพิ่มยังฮึดฮัด

“ไปง่าแกงมันตายนะ ตะรางนะตาเล่า ไซ้ว่าแกเป็นผู้ใหญ่บ้านหลวงเค้าจะปล่อยให้ทำได้” ลูกบ้านให้สติแกมหมั่นไส้ คราวนี้เฉ่าเพิ่มนั่ง

“เอาเหอะตาเล่า ข้ารับรองเองว่าจะให้ไซ้เค้ามันมากราบสมา ข้าสงสารมันวะ มันน่าสงสารนะ การงานมันก็ขยัน เพียงแต่จนเท่านั้น...” ลูกบ้านอาวโตได้โอกาสว่าไปเรื่อย (102)

ในเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ กฎระเบียบของสังคมข่มสำคัญน้อยกว่าคุณค่าภายในของบุคคล ผู้อาวโตจึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้ผู้ใหญ่เพิ่มใจเย็นลงและให้พยายามเข้าใจความรักของหนุ่มสาวทั้งคู่ ถึงแม้ว่าผู้อาวโตในหมู่บ้านจะเห็นว่าทั้งคู่ทำไม่ถูกต้อง แต่ก็เห็นว่าเค้าเป็นคนดีและขยันทำมาหากินจึงได้หาทางช่วยเหลือ หนุ่มสาวทั้งสองจึงได้กลับมาขอสมมา

ขบวนแห่เป็นริ้วมาบนคันนาสูง เสียงกลองยาวและเสียงโห่เกล้าโอบข้าวต้องลมระงมอยู่เหนือทุ่งกว้าง พรรคพวกเคล้านารายรำ ถึยยอดถึย ถาดกล้วย และสัมสุดลูกไม้ พวกเขาบ่ายหน้ามายังเรือนบ้านตาเฉ่าเพิ่ม ท่ามกลางเสียงตำรวลสุข ในวันเริ่มต้นชีวิตใหม่ อันต้องด้วยธรรมเนียมของคู่สามีใหม่หมาด

เกล้ากันเกล้าไขว่เดินเรียบอยู่ในขบวนแห่ส่งตัวเพื่อขอขมาลาโทษ

เผ่าเพิ่มเถียมสะอาดอยู่ในชุดเสื้อผ้าใหม่ แต่สีหน้าไม่มองใส กำไม้เท้าแน่นไว้กับมือ ร้อนถึงคนอื่นต้องปราม “อย่าทำสีหน้าเกรียคอย่างนั้นสิ ผู้ใหญ่ วันนีวันมงคล เย็นเข้าไว้แหละสิ”

ขบวนแห่ถึงบ้าน เค็ด้ากับดำเฒ่าขึ้นเรือนและกรากเข้าไปกราบเท้า, เห็นลูกทำให้ คนเผ่าก็เย็นลงมากแล้ว... (103)

ความสำนึกผิดของผู้เขว้าทำให้ผู้ใหญ่เพิ่มใจอ่อนและยอมรับการขอขมา ผู้อ่านจะพบว่า ความยึดหยุ่นในวัฒนธรรมไทยช่วยบรรเทาความขัดแย้งได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าการยึดกฎเกณฑ์ตายตัวจนมองข้ามความจริงของชีวิตจะไม่ทำให้สังคมดำเนินไปอย่างเป็นปกติสุข การกระทำผิดจึงได้รับการให้อภัยเพราะความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์

ในส่วนของความเมตตาของมนุษย์ต่อสัตว์โลก ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของการดำเนินชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ในวิถีชีวิตชนบทเล็กมีโลกที่แวดล้อมด้วยสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในพงหญ้าารมีจิ้งหรีด ในหนองน้ำหน้าฝนมีนกกกระชาง ในบึงที่น้ำนิ่งมีปลากัด ปลากริม ปลากระดี่ ปลาชิว ปลาสร้อย และในท้องนาวิ่ววาวย เป็นต้น ผู้แต่งได้แทรกแนวคิดเรื่องความรักความเมตตาต่อสัตว์โลกได้อย่างแยบยล โดยเน้นให้เห็นว่า สัญชาตญาณของสัตว์โลกทุกชนิดต่างก็มีความรักในชีวิตของตนด้วยกันทั้งสิ้น เช่น จิ้งหรีดและปลากัดต่างมีสัญชาตญาณ ในการต่อสู้ป้องกันตัว แม้ว่าเล็ก ๆ จะนำจิ้งหรีดและปลากัดมากักขังไว้เพื่อเล่นพนัน แต่ท้ายที่สุด เด็ก ๆ ก็ยุติการทรมานสัตว์เหล่านี้ เช่น เพชรปล่อยเจ้าทองแดงซึ่งเป็นจิ้งหรีดตัวเก่งไป ภายหลังจากที่หย่องผู้ถูกตะขาบกัด เมื่อไปที่ยวหาจิ้งหรีดมาแทน “ไอ้กบ” จิ้งหรีดที่ตัวเองกระตือบตายเพราะกัดแพ้ เพชรต้องเศร้าโศกเพราะ “อุชเรน” ปลากัดตัวโปรดที่นจากถูกกักขังบาดเจ็บกลับถูกจิ้งจกกิน จะเห็นได้ว่า เด็ก ๆ อาจทำร้ายสัตว์ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ผู้แต่งไม่ได้แสดงว่าตัวละครทรมานสัตว์เพียงด้านเดียว แต่ได้แฝงแนวคิดของความเมตตาต่อสัตว์ โดยให้เพชร หย่องผู้ กลับมาทบทวนการกระทำของตนเสียใหม่ โดยสอดแทรกจริยธรรมเรื่องบุญบาปและการถูกทำโทษไว้ด้วย ยกตัวอย่างในบทที่ 1 “ทองแดงคืนฤดูฝน”

เพชรตื่นยามเช้าครู่

“แม่บอกแก่แล้ว เพชร เทียวไปจับสัตว์มากักขังเอาไปกักกันนะ บาปมันทันตา เห็นมัย ไปดูไอ้หย่องคู่จี นอนอยู่ที่สุขศาลา ดินบวมหยั่งกะดินข้างนะ” แม่เล่าให้เพชรฟังว่าหย่องคู่ถูกตะขาบตอยเอาระหว่างแหวกกอหญ้าเดินหาจิ้งหรีดที่ชายป่าริมเขาพร้อมกับลำทับว่า “ไอ้ทองแดงของแกริบเอาไปปล่อยซะ แม่ไม่อยากจะเห็น แก่ดินบวมเหมือนไอ้หย่องคู่อีกคน” (21)

อัศศิริได้แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่อ่อนโยนของเด็ก ๆ ที่มีต่อสัตว์ที่พวกเขาเล่นหรือสัตว์ที่พวกเขาเลี้ยง ดังที่อัศศิริได้สื่อถึงความรู้สึกของเพชรที่มีต่อ “อุศเรน” ปลาปักเป้าสัตว์เลี้ยงของเขาเมื่อมันบาดเจ็บ ในบทที่ 3 “อุศเรนจากบึงลัด”

เพชรรู้สึกเจ็บปวดไปกับ “อุศเรน” ปลาปักเป้าที่เขาเลี้ยงดู เขาถึงกับร้องไห้โหมเมื่อนมันหายไป เพราะความผูกพันต่อมัน ความสงสารและความเจ็บปวด เกิดมาจากจิตสำนึกที่เพชรรู้สึกถึง “อุศเรน” ปลาปักเป้าที่เขาเลี้ยงดูด้วยความรักได้ถูกทำร้าย ไม่ต่างจากความรู้สึกของศรีนวลที่มีต่อ “ลำลี” แมวที่เธอเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม หากกล่าวถึงตัวละครอีกตัวที่มีคุณธรรมซื่ออย่างชัดเจน คือ หย่องคู่ จะเห็นว่าหย่องคู่มีน้ำใจต่อสัตว์ โดยไม่หวังผลตอบแทน ดังที่ปรากฏในบทที่ 8 “แม่ศรี” สงกรานต์” เขารู้สึกสงสารแมวของศรีนวลที่ถูกจับตาดำน้ำในพิธีแห่นางแมว เมื่อเสร็จพิธีเขาเห็นแมวร้องและตัวสั่นทึ่ม หย่องคู่รู้ดีว่าแมวเกลียดคนน้ำ เขาทนสงสารไม่ไหวขนาดสละเนื้อให้ศรีนวลใช้เช็ดตัวให้แมว

กล่าวโดยสรุป ผู้แต่งแสดงว่าความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกรวมทั้งการให้อภัยทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างเป็นปกติสุข เป็นพื้นฐานให้เด็กรู้จักหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ คุณค่าของคุณธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ประสานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ผู้อ่านจึงไม่รู้สึกว่าถูกยัดเยียดคำสอนอย่างจงใจ

2.2.2 ชีวิตที่พอเพียง

นวนิยายเรื่องนี้ แสดงวิถีชีวิตชาวนาชาวไร่ที่ผูกพันกับธรรมชาติและผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงของตน ชีวิตเช่นนี้เป็นชีวิตที่ไม่มั่งคั่งร่ำรวย แต่มีความสุขในการทำงาน คุณค่าทางใจที่ชาวนาเฝ้ารอข่าวออกรวงเหมือนรอสมาชิกใหม่ของบ้าน เป็นคุณค่าแห่งความสุขในชีวิตที่พอเพียง ดังคำบรรยายในบทที่ 5 “ไบเอ๋ย...ไบข้าว” ว่า

ข้าวใช้เวลาเนิ่นนานประหนึ่งว่าสาวแรกรุ่งนอกเรือน ไปมีลูก, หล่อนตกกล้า ไบเขียวมาแต่เมื่อหลังฝนฟ้าใหม่แล้ว หลังจากนั้นถึง ได้ผลดอกขาวนวลให้ลมทุ่ง เขย่าร่วง และเริ่มตั้งท้องอ่อนพร้อมกับที่ไบเปลี่ยนสีเมื่อเข้าหน้าหนาว ขาวนา ทั้งหลายเฝ้ารอชีวิตใหม่ของหล่อนด้วยความตื่นเต้น ไม่ต่างกันกับที่เขารอสมาชิก ใหม่ของบ้านที่จะเกิดมา, กาลเวลาอันนานข้ามฤดูคงกล่าวนี้ มีสีสันของความสุข ความหวัง และมีเสียงอันไพเราะทั้งที่นกร้องและลมพลิ้วใบข้าว (78)

ผู้แต่ง ได้แสดงให้เห็นผู้อ่านที่เป็นชาวชน ได้เรียนรู้คุณค่าของการกำเนิดชีวิตว่า ต้องใช้เวลาในการฟุ่บฟักและเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม แม้แต่ชีวิตของพืชพรรณ โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นที่ ความหวังของชาวนา ผู้ใหญ่ยังให้ข้อสังเกตอันลึกซึ้ง สอนเด็กให้เห็นคุณค่าของข้าวและรู้จัก กตัญญู ให้สอดคล้องกับที่พระอาทิตย์เองก็ยังให้ความเคารพต่อแม่โพสพหรือเทพีแห่งข้าว

“เพชรเอ๊ย...แกดูดวงตะวันสิ มันยังเดินอ้อมนาข้าว แม่โพสพตั้งท้อง พระอาทิตย์ยังให้ความเคารพ เราเป็นคนก็ควรจะรู้จักบุญคุณ ท่านเลี้ยงเราให้ เติบโตมีชีวิตอยู่ได้ กินข้าวอย่างทิ้งขว้าง อย่าเอาคืนไปเหยียบ บาปนะลูก”...(78)

วิธีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงก็คือ การใช้ชีวิตโดยไม่โลกเกินความจำเป็นของ ชีวิต ผู้แต่งโน้มน้าวให้รู้สึกถึงความขยันขันแข็งของชาวนาในบ้านทุ่ง ไร่มะนาวที่เลี้ยงชีพ ด้วยเกษตรกรรมเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม

พ่อกับแม่ของเพชรทำไร่มะนาวและเลี้ยงวัวตาลปึกขาย เช่นเดียวกับอีก หลายๆบ้าน แต่ก็มีอีกมากบ้านที่ทำไร่กล้วย มะม่วง พร้อมพลิกฟื้นแผ่นดิน ไหว่ หวาน และตกกล้าเขียวงามเมื่อฝนมาอย่างนี้ (12)

2.2.3 ความซื่อตรงต่อหน้าที่

ความซื่อตรงต่อหน้าที่เป็นคุณธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม คุณธรรม ซ่อนนี้ ปรากฏในพฤติกรรมของชาวนาธรรมดาสามัญ ดังที่อัศศิริ ได้แฝงไว้ในเนื้อเรื่องบทที่ 7 “เขาถูกช่าง” เราวิเคราะห์ลักษณะนิสัยพ่อของเพชรได้ว่า เป็นคนที่มีความสุจริต เคารพ

กฎหมาย ผู้อ่านยังจะได้เรียนรู้ว่า การคิดไม้ทำลายป่าด้วยความโลภและความเห็นแก่ตัว
อันตรงข้ามกับชีวิตที่พอเพียง เป็นตัวการทำลายความสมดุลของระบบนิเวศน์ ดังคำบรรยาย
ความแห้งแล้งที่เพิ่มมากขึ้นในหมู่บ้านว่า

ป่าที่บหลังคงตาล ไกลลึบออกไปนั้น ไม้ใหญ่หลายต้นกำลังล้มลงมาด้วย
เสียงกำรามของเครื่องยนต์ และรถไถหลายคัน ผู้คนและใบไม้ปลิวว่อนอยู่กับ
ลมร้อนแล้ง

เพชร ไม่เข้าใจเรื่องที่อยู่ใหญ่ๆ แต่เขาหนีตาฝ้าเปลวแดด มองเห็นเขาเขียว
หลายลูกรอบ ๆ บ้าน ไร่นี้ล้วนเขียนลงทุกที! คล้ายลูกข้างหัวขาวที่เหลือแต่
ชอคแหลม (114-115)

ความซื่อตรงต่อหน้าที่ของบุคคลในนวนิยายเรื่องนี้ รวมถึงความซื่อตรงต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังที่ครูตบทำหน้าที่เป็นครูด้วยความเมตตาต่อเด็ก ผู้อ่านยัง
เห็นได้ว่า ในบทที่ 10 “ครูจวง” ครูจวงเป็นตัวแทนของผู้ยึดมั่นในความซื่อตรงต่อหน้าที่สามิ
อย่างน่าประทับใจ เมื่อสัญญากับเมียรักก่อนตายว่า ทุกปีในหน้าแล้งจะต้องมานั่งเล่นหนังให้
เมียในโกศคู่อ่างน้อยหนึ่งครั้ง ครูจวงก็ไม่เคยผิดสัญญา

ครูจวงเป็นครูเจ็ดหน้ะละลุงที่มีสัญญาอมตะไว้กับเมียก่อนตายว่า ทุกปีใน
หน้าแล้ง จะต้องมานั่งเล่นหนังให้เมียใน โกศคู่อ่างน้อยก็ครั้งหนึ่ง

การรักษาคำมั่นสัญญาอย่างศักดิ์สิทธิ์ของครูจวง เกิดผลพวงให้ทุกคนในบ้าน ไร่
ไม่ว่าเด็กเล็กหนุ่มสาวหรือคนเฒ่าคนแก่ได้ดูหนังตะลุงจากครูจวง และเผื่อการ
มาถึงของหนังตะลุง โรงนี้ทุกปีที่ลมร้อนเริ่มร่จากขุนเขาถ่องลงมาบ้านไร่ (137)

ในบทนี้ครูจวงจะมาเล่นหนังเป็นทีชวสุดท้าย เนื่องจากเมื่อจะสร้างเขื่อนทางการ
ได้มีคำสั่งให้ชาวบ้านอพยพโยกย้าย เพราะบ้านไร่และหมู่บ้านอีกหลายแห่งจะจมอยู่ใต้สายน้ำ
เมื่อเขื่อนสร้างเสร็จ แกจึงนำข่าวนั้นมาบอกเล่าชาวบ้านผ่านหนังตะลุง ในขณะที่ชาวบ้านไม่ขัด
ขึ้นที่จะ โยกย้ายออกจากบ้าน ไร่ คำสั่งของทางการ แม้จะรู้สึกหม่นหมองเพียงใด เราไม่เห็น
ว่าทางการมีความเข้าใจในหน้าที่ที่จะต้องดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ชาวบ้านขาดอำนาจต่อรอง

และไม่ได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แม้ชีวิตถูกกระทบกระเทือนอย่างหนัก ปัญหาที่ไร้ทางแก้ของชาวบ้านจึงต้องชดเชยด้วยโลกแห่งจินตนาการเท่านั้น ดังที่ครูจวงเล่นหนังตะลุงให้ยักษ์ผู้สร้างเขื่อน ซึ่งเป็นที่มาของความแห้งแล้ง ถูกหนุมานปราบแพ้ราบคาบ และเขื่อนก็ถูกทำลายไปได้อย่างง่ายดาย

2.2.4 ความไม่ประมาท

เด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้รับประสบการณ์ที่สร้างความตระหนักว่าความประมาทและลักษณะของอำนาจอันตรายมาสู่ตนเองและผู้อื่น ดังในบทที่ 2 “อาวุธร้ายจากบ้านไร่” เด็ก ๆ เล่นหนังตะลุง เพื่อจะได้สนุก ถึงถ้า กระทบกั แยะ ๆ ลก ๆ อดกััน แม้ว่าครูตาบจะเตือนว่า เล่นหนังตะลุงในหมู่บ้านเป็นอันตราย แต่เด็ก ๆ เห็นพ้องกันว่านกป่ายังยาก นกบ้านยังง่าย ฉะนั้นเกิดอุบัติเหตุกระสุนพลาคไป โคนนั้กมวยหลานของครูตาบ ที่จะมาต่อมวยให้คนในหมู่บ้านดู

เพชรและเพื่อน ๆ ไม่ได้มองนกอีกต่อไปแล้ว พวกเขาเบิกตากว้างที่ กระสุนดินแดงแลบเข้าไปในบ้านหลังนั้นและได้ยินเสียงร้อง-โหยๆ ด้วยความตกใจเจ็บปวด ทุกคนหลบหมอบลงกับพุ่มไม้หนา เรียบยิ่งกว่าเมื่อแรก และหน้าซีด ขาวราวกับกระดาษ

คนโผล่หน้าต่างออกมา เลือดไหลอาบหัวคิว ส่งเสียงตะโกนสั้นหวาง ความวิเวกของลานวัด

“เฮ้ย ! ไ้ใครหน้าไหนไว้ย...ที่มอลอบทำร้ายกู ไ้ห้า! แน่จริงมึงออกมาซิ วะ ใคร ! ใครไว้ย !...”

เจ้าของเสียงเป็นหลานชายของครูตาบ คาลเด็ยวอยออกขุนเช่า ! (29)

ความประมาทและรู้เท่าไม่ถึงการณ์นั้น ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเท่านั้นแต่ในบางครั้งยอมทำให้ตนเองเดือดร้อนด้วย ความผิดพลาดที่ปรากฏในตอนนี้จึงเป็นการช่วยเตือนสติให้ชาวชนรู้จักควบคุมตนเอง มีความรอบคอบและพินิจพิจารณาให้มากขึ้น โดยไม่ปล่อยตนไปตามความสนุกสนานอย่างเดียว

โดยสรุปคุณธรรมที่ปรากฏใน มหกรรมในห้องทุ่ง ไม่ว่าจะเป็นความรัก ความเมตตาและการให้อภัย ชีวิตที่พอเพียง ความซื่อตรงต่อหน้าที่ และความไม่ประมาท

เป็นคุณธรรมที่อัคริวิได้แผ่ให้เยาวชนได้ขบคิดและเรียนรู้ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับตัวเองได้อย่างถูกวิธี อีกทั้งสามารถปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจที่ดีงามแล้วเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพอีกด้วย

ทักษะของอัคริวิ ธรรมโชติ

เห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 เรื่องของอัคริวิ ธรรมโชติ สามารถสื่อความหมายทางความคิดและอารมณ์ที่ให้ความเพลิดเพลิน และเร้าการพิจารณาของผู้อ่านให้เห็นแง่มุมอันลึกซึ้งของประสบการณ์ของตัวละครแม้อยู่ในวัยเด็ก เมื่อวิเคราะห์สารของบทประพันธ์ พบว่าประกอบขึ้นด้วยพื้นฐานทางทักษะของผู้แต่งคือสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ ความสำคัญของการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ของชีวิตกับธรรมชาติ และความเป็นธรรมในสังคม

1. ความสำคัญของการเรียนรู้

อัคริวิได้แสดงว่า การเรียนรู้ความหมายและการดำรงอยู่ของชีวิตสัตว์และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในประสบการณ์ของเด็กเป็นสิ่งที่มีความสำคัญดังนี้

1.1 คุณค่าทางจริยธรรม

ใน โลกสีน้ำเงิน ความสำคัญของการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กรู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดีปรากฏในทุกบท อัคริวิสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจของเด็กกับความเห็นอกเห็นใจสัตว์และผู้อื่น เช่น เต่ากระ หูยิงขรา และคนบ้า ความเข้าใจและความเห็นใจทำให้เด็กรู้ว่าการทำร้ายเป็นสิ่งไม่ดี และการช่วยเหลือกันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ โดยให้เด็กได้เรียนรู้คุณค่าทางจริยธรรมว่าการที่คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้นั้น คนเราจะต้องมีน้ำใจไม่ตรีต่อกันและรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการกระทำสิ่งใดโดยขาดความรู้ ความเข้าใจ และรู้ทำไม่ถึงการณ์นั้นอาจมีผลเสียติดตามมาถึงตนเองได้ ดังนั้นเยาวชนควรดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาทและพึงแสวงหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ สุดท้ายคือ ความเชื่อในผลกรรม ดังที่ “ผู้เล่า” เชื่อว่าครอบครัวของเขาได้รับผลกรรม จึงต้องเป็นชาวประมงหลายชั่วอายุคน ข้อนี้เป็นคุณค่าทางจริยธรรมที่ทำให้เยาวชนรู้สึกเกรงกลัวต่อบาป

เรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง ผู้แต่งแผ่การเรียนรู้คุณค่าทางจริยธรรมของเยาวชนไว้ในการเล่นของเด็ก ๆ รวมทั้งประเพณีในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่นการเล่นสงกรานต์ พิธีแห่ นางแมว การเข้าทรงแม่ศรี เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนอย่าง

เพชร ห้อยงูและศรีนวล ที่สำคัญผู้แต่งได้ให้เขาวชน ได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัยของเขาวชน ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชนบท เช่น การเล่นถักจิ้งหรีด การยิงหนังสติ๊ก การเล่นปลาถัก การเล่นขี้ม้าหาเจ้าเมือง หรือการเล่นลูกข่าง เป็นต้น ประสบการณ์เหล่านี้สร้างสมคุณธรรมให้กับเขาวชนอย่างไม่รู้ตัว ทั้งคุณค่าของความรัก ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ การอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหลักการอันดีงามในการดำรงชีวิต

1.2 คุณค่าทางปัญญา

ใน โลกสีน้ำเงิน ผู้อ่านจะเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นที่มาของความเข้าใจต่อคุณธรรมสำคัญ ซึ่งจำแนกได้หลายลักษณะ คือ ความเมตตาปรานี ความไม่ประมาทมัธยเมและการแสวงหาความรู้ ความเพียรพยายามและมานะบากบั่น มิตรภาพและความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์

ความเมตตาปรานีทำให้เขาวชนได้เข้าใจคุณค่าของชีวิตสัตว์ มีความเข้าใจการดำรงอยู่ของชีวิตอื่นว่ามีความหมายอย่างไร เช่น ปลาโลมา เต่ากระ แมงกะพรุน เป็นต้น และการที่ทุกชีวิตจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมได้นั้น คนเราจะต้องมีหัวใจไมตรีต่อกัน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยแสดงผลการกระทำที่ปราศจากน้ำใจไมตรีของมนุษย์ว่าภาวะไร้มิตรภาพและการเมินเฉยทอดทิ้งเป็นความโหดร้ายที่ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคม

ผู้แต่งได้แฝงทัศนคติว่าความไม่ประมาทมัธยเมและการแสวงหาความรู้ จะต้องมีความรู้คู่กันเสมอ เพราะถ้าไม่แสวงหาความรู้รอบด้าน ความไม่รู้เท่าทันต่อสิ่งล่อลวงเมื่อประสานกับความลำพองหลงตัวเอง ย่อมเป็นที่มาของความล้มเหลว เพราะฉะนั้นการกระทำสิ่งใดให้ลุล่วงสมหวังนั้น จะต้องไม่ประมาท รู้เท่าทันและอาศัยพลังใจอันกล้าแข็งที่จะต่อสู้ฝ่าฟันเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยความเพียรพยายามและไม่ย่อท้อ ดังเช่นเต่าทะเล

ใน มหกรรมในท้องทุ่ง ผู้แต่งแสดงว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ทำให้เขาวชนเข้าใจหลักการปฏิบัติคนอย่างเหมาะสม เช่น การเรียนรู้โทษของความประมาท รู้เท่าไม่ถึงการณ์เมื่อยิงนกถูกนักมวยที่ชาวบ้านรอดูการชก การเรียนรู้ความเลวร้ายของความไม่เป็นธรรมในการเล่นและในชีวิตจริง การเรียนรู้ความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนการรักษาดีจะสัญญา เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ของชีวิตกับธรรมชาติ

ในโลกสีน้ำเงิน ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาทางทะเล โดยอาศัยรูปแบบวรรณกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็กรักธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของชีวิตกับธรรมชาติของทะเลมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความคิดของผู้เล่าตั้งแต่เด็กจนโต ดังในตอนที่ 1 ว่า

ผมอยู่ใกล้ชีวิตกับโลกใบนี้มาแต่แรกที่ลืมตามองเห็น, ภายในเรือในใต้ถุนสูงที่ถูกเข่าด้วยเสียงคลื่นในบางฤดูกาลนี้ มีกลิ่นอายน้ำเค็มติดอยู่กับเรือนกายผมด้วย, หูผมได้ยินเสียงทะเลร้อง และตามผมก็มองเห็นว่ามันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรพร้อมกับที่ใจรับรู้ ในอารมณ์อันแปรปรวนที่เอาแน่ไม่ได้ของมันอยู่เสมอ

บางครั้งผมก็พูดโต้ตอบกับมันด้วยเช่นว่า-เจ้าโกรธใครหรือ วันนี้ถึงได้เกรี้ยวกราดนัก อ้อ! เป็นเพราะลมเองมันรบกวนเจ้าใช่ไหม (10-11)

ในเรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและธรรมชาติว่า การดำรงชีวิตของคนในท้องทุ่งไม่ว่าจะเป็นด้านการเล่น วัฒนธรรมประเพณีล้วนแต่มีธรรมชาติมาเกี่ยวข้องแทบทั้งสิ้น คนในหมู่บ้านต้องพึ่งพิงธรรมชาติและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังตัวอย่างในบทที่ 1 กล่าวถึงตัวเองที่มีความสุขท่ามกลางฉากธรรมชาติอันงดงาม

เมื่อฝนซาฟ้าสว่าง...เพชรย่อกลงมาจากเรือนไม้ ออกวิ่งสู่ท้องทุ่ง เขาซบกลิ้งไอนินอันหอมหวานอยู่พักใหญ่ ขณะหาเพื่อนยังมองหาไม่เห็น นาเจ็งบองไปด้วยน้ำระงมไปด้วยเสียงกบเขียด ได้ปุบเมฆลอยล่อง ทิวตาลระห่่างนสูงกว่าที่เคยเห็นภูเขาข่มคล้าข่มน้ำเอาไว้ แหมกไม้ไหวด้วยลมล่องลมเย็นต้องผิงกาย

เพชรเหลียวกลับไปมองบ้าน ไร่มะนาวพราวด้วยดอกเมื่อแดดส่อง พุ่มเขียวสดไสไหวพะเยิบไปมาเหมือนโบกมือทักสวัสดิ์เด็กน้อย...เพชรอมยิ้ม เขาออกวิ่งจากทุ่งนาไปที่ป่าละเมาะ

ผู้แต่งใช้ความงามของธรรมชาติที่وبرยากาศแห่งความสุขสดชื่นเบิกบานใจในฤดูเก็บเกี่ยวดังเช่น ในบทที่ 5 “ใบเอ๋ย..ใบข้าว”

คงออกเลาเหนือพงหญ้าในบ้านไร่ ไกวก้านอ่อนโยนรับแสงแดดหน้าหนาว
ราวกับเงินวาววับขณะที่แสงทองจับอยู่เหนือนาข้าวทุ่งกว้างราวกับทะเลทองคำ-
ข้าวอู่มที่องมานานแล้ว ได้เวลาเก็บเกี่ยว, ณ บัดนี้ต่อไปท้องทุ่งก็จะครึกครื้นตื่น
คาอยู่ทั้งกลางวันกลางคืน (77)

เมื่อสื่อความเศร้า ผู้แต่งได้ใช้ธรรมชาติสะท้อนความรู้สึกไม่สบายใจ หมคหวัง
อ้างว้างวังเวง ดังเช่น ในบทที่ 10 “ครุจวง”

เล่าเพิ่มกลับมาถึงบ้านไร่เมื่อตะวันเย็นย่ำ แดดสีแสดจืดจางนอนได้เขาหัวโล้น
รอบๆ บ้านไร่อันวิเวก สีหน้าคนเฒ่าหม่นหมองและมีดกล้า คล้ายบรรยากาศของ
บ้านไร่ที่ตะวันจะลับลา! (145)

3. ความเป็นธรรมในสังคม

ในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ อิศศิริได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคมว่า
เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยของความทุกข์ของปัจเจกบุคคลและการดำรงอยู่ร่วมกัน
ในสังคม ในการแสดงคุณค่าของความเป็นธรรม เขาได้สะท้อนว่า สภาพที่สังคมขาด
ความเป็นธรรม เป็นสภาวะที่เลวร้ายและส่งผลเป็นความทุกข์ในหลายระดับ

ในโศกสีน้ำเงิน อิศศิริได้แนะนำให้คิดว่าการข่มเหงรังแกผู้อ่อนแอ คือการสร้าง
ความไม่เป็นธรรม เขาจะเห็นว่า การใช้อำนาจอย่างไม่ชอบธรรมเป็นสิ่งพึงหลีกเลี่ยง
มิฉะนั้นจะเกิดผลที่น่าสลดใจ ดังในบทที่ 7 ชายคนหนึ่งต้องเป็นบ้าเพราะสูญเสียสินค้า
เนื่องจากเรือล่ม นอกจากนี้ไม่มีผู้ช่วยเหลือเลย เขายังถูกลักขโมยข้าวของที่หลงเหลืออยู่จน
สิ้นเนื้อประดาตัว ส่วนในบทที่ 13 ว่าชายเฒ่ายากจนที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวถูกชาวบ้านกล่าวหา
ว่าเป็นผีกระสือด้วยความเชื่อมงายจนแก่ต้องหนีจากไป พฤติกรรมของชาวบ้านที่ตัวละครได้
รับรู้ ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ไปกับเขาว่า ความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นด้วยความโหดร้ายเพราะ
ความเห็นแก่ตัวและความโง่เขลาของคนในสังคม

ใน มหกรรมในท้องทุ่ง เขาชนจะได้รับความทุกข์เศร้าของคนชนบทที่ต้องพลัดพรากจากที่อยู่ที่ดิน เนื่องจากรัฐบาลจะใช้พื้นที่สร้างเขื่อน ชาวบ้านไม่เคยได้รับรู้ว่าเขื่อนมีประโยชน์ต่อใครอย่างใด แต่ผู้อ่านซึ่งเข้าใจในสังคมปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเข้าใจได้ว่า เขื่อนสร้างขึ้นเพื่อผลิตไฟฟ้าเพื่อประโยชน์ของอุตสาหกรรมและสถานบริการในเมืองใหญ่ แต่ทำลายวิถีชีวิตของคนชนบท ในนวนิยายเรื่องนี้รัฐบาลไม่ได้รับผิดชอบว่า ชีวิตหลังการโยกย้ายของชาวบ้านจะเดือดร้อน เมื่ออ่านนวนิยายเรื่องนี้มาถึงบทที่ 10 หลังจากที่ผู้อ่านได้สัมผัสกับการดำรงชีวิตอย่างผาสุกของเขาวชนและชาวบ้าน ผู้อ่านก็จะรู้สึกว่าการทำลายความสุขของชาวบ้านด้วยอำนาจที่ไม่เป็นธรรมเป็นสิ่งที่เลวร้ายมาก ผู้อ่านในปัจจุบันที่ได้รับข่าวสารเรื่องการต่อต้านการสร้างเขื่อนจะเข้าใจปัญหานี้ได้ดีขึ้น ดังที่ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

การต้านเขื่อนในหลักการแล้วมองไปที่การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม น้ำที่เกิดจากเขื่อนที่นำมาใช้เป็นกระแสไฟฟ้าก็ดี น้ำที่นำมาใช้เพื่อการบริโภคก็ดี ทิศทางที่ผ่านมานั้นมุ่งตอบสนองคนส่วนน้อยที่ได้เบรียบ หรือคนในเมืองใหญ่นั้นเอง พร้อม ๆ กับการทำลายหรือสร้างความสุขุติธรรมให้กับคนส่วนใหญ่ หรือคนที่อยู่ในชนบทที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากเขื่อนทั้งในแง่ระบบนิเวศและในด้านอื่น ๆ แม้กระทั่งความไม่ยุติธรรมในการจ่ายเงินตอบแทนครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนนั้น ๆ (2539 : 38)

หากพิจารณาเนื้อหาในบทที่ 10 คือบท “ครุจวง” ที่แสดงว่า การสร้างเขื่อนทำให้วิถีชีวิตและการดำรงชีวิตที่เคยพึ่งพาอาศัยธรรมชาติต้องเปลี่ยนแปลงไป ทั้งความเป็นอยู่ อาชีพและประเพณีของชาวบ้านไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ในบทนี้ ครุจวงกลับมาเล่นหนังตะลุงตามกำหนด เป็นการรักษาสัตถุญาที่ให้ไว้กับเมียที่ล่วงลับไปแล้ว แต่คราวนี้แกจะต้องขูดกระดุกเมียไปด้วยเพราะเมื่อสร้างเขื่อนน้ำจะท่วมหมด หนังของครุจวงเล่นตอนที่ ตัวพระสั่งให้หนูมานไปทำลายเขื่อนที่ยักษ์สร้างไว้ทคนน้ำให้แห้งแล้ง บทหนังอาจเป็นสิ่งที่ชดเชยที่ในชีวิตจริงไม่มีใครทักทานหรือทำลายการสร้างเขื่อนได้

ยัสศิริได้สอดแทรกภาวะจำยอมของชาวบ้านไว้ในบทสนทนาของตัวละครในหนังตะลุงชื่อ ไร่แห่งกับ ไร่เปลือยที่เพชร ได้รับฟังและเล่าไว้ว่า

“ไอ้หนึ่ง” กับ “ไอ้เปลือย” มักขัดแย้งกันอยู่เสมอ ด้วยคำพูดเจรจาที่เรียกเสียงเฮฮาจากคนดู แต่คราวนี้มาแปลก ที่หลังจากพญาลิงทำตายเขื่อนยักษ์หักลงแล้ว ทั้งคู่กลับปรับทุกข์ร่วมกัน...

“ไอ้ที่มันพังไปนั่นในท้องเรื่องนะโว้ย เปลือย! ไอ้เขื่อนจริง ๆ นะกำลังสร้างอยู่ที่เขาโน่น...” ไอ้หนึ่งชี้ไปทางเขาเหนือบ้านไร่

“ก็นั่นซี... ไอ้หนึ่ง! หลวงท่านสร้างนะโว้ย เขื่อนนี้ใครขึ้นไปรื้อต้องเข้าคุกแน่ ๆ หนุมานที่โหนก็ช่วยไม่ได้หรอกวะ”

“จะทำไงกันคิดเพื่อน? ...”

“จะทำไง ก็เตรียมย้ายซิวะ” ไอ้หนึ่งบอกพลางชี้มือมาหน้าจอ “พวกบ้านไร่นี้เตรียมตัวกันได้แล้วขอรับ ครูจงก่อนไปเล่นหนังท่านแวะไปจังหวัดมา ผ่าบอกเกล้ากระหม่อมให้มาบอกคนในบ้านไร่ ให้เตรียมอพยพโยกย้ายกันไว้แต่เนิ่น ๆ คำสั่งของหลวงท่านออกมาแล้วนะขอรับ เราเป็นราษฎรต้องทำตาม เฒ่าเพิ่มรู้หรือยังล่ะ หรือว่ามัวแต่ห่วงหลานคนแรกอยู่...” ครูจงหยอกเพื่อนผู้ใหญ่บ้าน

เพชรเล่าถึงปฏิกิริยาที่ชาวบ้านมีต่อการเล่นหนังตะลุงครั้งพิเศษนี้และเล่าว่าผู้พากย์คือครูจงได้สะท้อนความในใจของคนไร่อย่างน่าเศร้าดังนี้

มีเสียงหัวเราะอย่างฝืด ๆ

“เออ! แล้วกระดุกเมียมีงล่ะ?” ไอ้เปลือยถาม

“ก็กูมาเที่ยวมี กะหอบกระดุกเมียไปด้วยแล้วเว้ย! มันเรื่องอะไรจะปล่อยให้หน้าท่วมโกศเมียรักกูล่ะ” ไอ้หนึ่งว่าแล้วก็หันบอกคนดู “ที่ขีวนี้สุดท้ายแล้วนะที่ครูจงจะเล่นหนังให้บ้านไร่ได้คู่กัน... เกลลือเฮ้ย เราต้องลาต่อกัน...”

คนดูหนังนั่งเงิบนิ่ง (144-145)

ความทุกข์ร้อนทั้งทางกายและใจเพราะความไม่เป็นธรรมในสังคมที่อัสสิริพยายามแสดงให้เห็น แสดงจุดประสงค์ที่จะปลุกฝังให้ชาวชนรัฐจักพิจารณาความเหมาะสมในการกระทำไม่ว่าใหญ่เล็กว่าจะส่งผลต่อความสุขความทุกข์ของผู้อื่นอย่างไร หลักที่จะพิจารณาอยู่ที่ผลกระทบต่อจิตใจของเพื่อนมนุษย์ซึ่งควรได้รับโอกาสอย่างเสมอภาค

ดังนั้นอัครศิริงส์ื่อให้เขวชนได้เห็นถึงควมรุนแรงของการปฏิบัติของผู้ที่มองข้ามควมทุกข์
ยากของผู้อื่น โดยแฝงแนวคิดให้เขวชนได้ตรึกรองว่า สังคมที่พึงประสงค์ควรมีควม
เอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน ผู้มีอำนาจควรปฏิบัติต่อผู้ด้อยอำนาจด้วยควมยุติธรรมบนรากฐานของ
ความเป็นธรรมและถูกต้อง